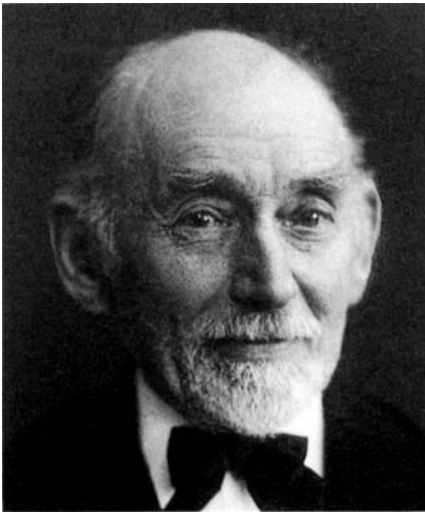

ALFRED LAUR. SCHMIDT

Dragør-erindringer

LOKALHISTORISK ARKIV – DRAGØR KOMMUNE

ALFRED LAURITZ SCHMIDT

Dragør-erindringer

LOKALHISTORISK ARKIV - DRAGØR KOMMUNE

Dagen efter, En Morgen i Sammenhæng med (mange), om den var god, N. Reyners og trykket dult var. Humøret daarligt hos alle Parter, og beder blev det ikke, da vi fik Kroge med og du kun var for smaa Torsk paa, der var noget svimmelhed hele Tiden, da vi kom ind vilde ingen af os tage Torskene, hun gik med sine Kroge og Fisker blev liggende, du var for lidt at lade Drengen gaa med, mens jeg stod og blandede mine Kroge og kom Hans Steffen han siger, Altså! vi skal gaa ned hos Hans Hein paa han med ud til Jollen og hente Torskene, tage dem hen til Tantes og gøre dem rene, saa Rogen kan dem og vi kan si dem, Havn og spise dem, H. H. var stram med, det Uvenskab var borte, Skene paa Himmelen var ogsaa forsvundet og Solen skinnede, men det hele var nu blev en Skuffelse, da vi kom ud til Jollen havde Ratterne gnavet alt Rødt af den største Torsk og lige sat Torskene, Heien paa N° 2, det blev skåret af og vi drog af med 2³/₄ Torsk, rensede dem, og Kl. 8^h mødte vi i Havn, i Lysthuset var dækket Bord til os, tre Lejere, og Tante Ina serverede Pøttestorsk som vi nød med god Appetit, saaledes blev det Morgengnaveri til idel Glæde.

En Morgen der var mange Skibe nordpå, kom dog vi var færdig med Kroge, Helsingørsgalleri (En Lodsvaad fra Helsingør, hvor de yngste Helsingør Lodse skiftedes til at gøre Tjenerne, de skulde tage de Lodse i Havn der kom fra

Alfred Lauritz Schmidt
Dragør-erindringer
© Lokalhistorisk Arkiv, Dragør
Redaktion: Birte Hjorth
Tilrettelægning og vignetter: Svend Jans
Fotoarbejde: Dirch Jansen
Bogen er trykt med Times
ISBN 87-981245-1-6

Udgivet med støtte fra:
Dragør kommune
Gunnar og Birgith Haastrup-Vig's Fond

Forsideillustration:
Drenge fanger hundestejler i grøften ved Blegediget.

Bagsideillustration:
Stævnprydelse på Alfred Schmidts skonnert »Emilie«

Indholdsfortegnelse

	Side
Forord	5
Fra Barndommen	6
Sejlskibstiden	11
Bjergning	19
Isvintre	30
Leg på isen	36
Skolen	37
Fastelavnsbal	40
Gækketid og Paaskeæg	44
Børnelege	48
Gaaseopdræt	50
Lighuset	53
Fattigforsorg	54
Rendesten og Møddingkasse	55
Sandgravning	59
Byens Vognmænd	61
Bryllupsfest	64
Navneregister	69

Forord

Dragør lokalhistoriske Arkiv kan 11. maj 1987 se tilbage på 25 års virksomhed. Arkivet er en afdeling af biblioteksvæsenet i Dragør, og herfra kom i 1962 initiativet til opbygning af en lokalhistorisk billedsamling. Med stor interesse og velvilje har kommunens borgere gennem årene bidraget til arkivets vækst, således at her i dag findes en righoldig samling af billeder, dokumenter, erindringer, breve, båndoptagelser, kort, aviser og meget mere - alt sammen noget, der kan fortælle om Dragør kommunes historie.

For at markere jubilæet udsender arkivet denne publikation, hvor en Dragør-sømand gennem sine erindringer giver et tidsbillede af livet i sin fødeby, som det udfoldede sig for omkring hundrede år siden.

Der bringes hermed en tak for de økonomiske tilskud, der er stillet til rådighed for udgivelsen af denne bog. Denne tak skal også gælde Lis og Svend Jans for deres arbejde med manuskriptets tilrettelæggelse.

Birte Hjorth

Skulde nogen komme til at læse, hvad jeg her har skrevet og mulig spørge sig selv, hvad det er skrevet for? Jeg vil dertil svare, at det hele kun har liden eller ingen Interesse for andre, men naar jeg skriver det, lever jeg med i Erindringen fra Barndomsdagene, mindes og er glad for den Tid.

Med disse ord afslutter Skibsfører Alfred Lauritz Schmidt (1861-1954) sine erindringer, som han nedskrev omkring 1930 i en gammel regnskabsprotokol fra den tid, hvor han havde eget skib. Det var minder fra hans barndoms- og ungdomstid, der faldt sammen med den sidste store sejlskibstid, hvor Dragør endnu fik hele sin indtægt fra søen.

Som yngste søn af skipper og reder Peter Petersen Schmidt og hustru Ane Niels Lund, Sønderstræde 14-16, var det fra barndommen en selvfølge, at søfartstraditionerne skulle videreføres.

Efter 4 år til søs fik Alfred Schmidt styrmandseksamen fra Bogø Navigationsskole.

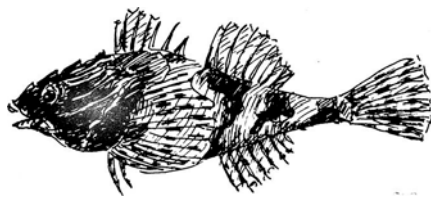
Herefter kom nogle års ansættelse i bjergningsselskabet »Switzer«, hvorefter fulgte en periode i sejlskibe, bl.a. som styrmand på faderens brig »Thorvaldsen«, hvor en ældre broder var skipper. I 1895 købte Alfred Schmidt en tysk galease, der i 1906 blev udskiftet med en nyere skonnert fra Marstal. Begge skibe fik navnet »Emilie«. Med en styrmand og en dreng gik farten på havne i Sverige, Tyskland og Danmark. I 1916 tvang en svigtende hørelse og vanskelighederne under krigen Alfred Schmidt til at afhænde skibet, hvorefter han i 11 år blev opsynsmand på B&W.

Alfred Schmidt var gift med Wilhelmine Petersen, datter af lods Carl Georg Petersen, hvis hus i Lybækstræde 6 blev overtaget i 1926. Her boede de resten af deres dage.

Svend Jans

Fra barndommen

Som Barn har de fleste Drengene, der bor ved eller i Nærheden af Vandet, Lyst og Interesse for Fiskeri. Herfra Dragør begyndte Drengene fra Sydenden af Byen Fiskeri i Blegegrøften. Ved Efteraarshøjvande var Blegegrøften den første, der fyldtes. Der var altid Hundestejler (Smutsild sagde vi), der fulgte med og blev i Grøftevandet, naar Højvandet var forbi. Dem var vi paa Jagt efter med de bare Hænder, tog alt det Mos og Tang, der var, op paa Land, rodede igennem og fik saa Smutsild paa den Maade. Der var de fine med den røde Farve, det var Konger, de sorte var Skorstensfejere. Største Parten var den almindelige Smutsild, de kom i en Ølflaske eller skaaret Spølkum¹. Naar Foraarstørren kom, dampede Vandet bort, og Hundestejlerne laa døde i Mudderet.

Om Efteraaret var det nede paa Molen i Havnen Fiskeriet var, der var Ulker og Krabber. En Torskekrog, et Stykke Sejlgarn og en lille Sten lidt fra Krogen for at holde Snoren nede. Madding var gerne Smutsild, men kunde man faa fat i en mast fersk Sild, var det det bedste. I Mangel af bedre kunde en Lap kulørt Tøj klare det, fik man saa en Ulk paa den Madding, blev den dræbt og ny Madding skaaret af Ulkens Side. Ulker var der dengang mange af i Havnen.

Flere Skibsførere, en Lods og flere andre private Personer tilligemed et Par af Fiskerne (dem var der kun faa af dengang) drev Fangst efter Blankaal i tre Mørker, altsaa de Tider hvor der ingen Maane var om Natten. Aalen kom fra Østersøen og vandrede kun, naar det var mørkt. Antallet af Ruser de havde, var forskelligt. Ruserne blev altid sat paa Vestsiden af Farvandet, paa Grænsen mellem det dybe og opgruede Vand. En Ruse bestod af Langarm, Stokarm, Liv og Kue. Redskabet var fæstnet til en større Sten. Paa Stenen var Toug som gik op til Overfladen med Bøje eller Stage paa. Naar der skulde røgtes blev Stenen med Kuen halet op i Baaden, ligeledes hvad der var af Fisk. Livet blev rystet ud i Baaden, saa blev det sluppet ud igen og rettet, saa det stod godt for at fiske. Saa gik det til næste Ruse. Aalene var altid i Kuen. Var der mange, laa Aalen lagvis i sin hele Længde. Naar de kom i Land - nogle i Havnen, andre ved Broerne Syd for Havnen - blev Fiskene sorteret, Aalene gerne i en Sæk eller en stor Kurv, Torskene i Hyttefad, hvad der ikke blev solgt med det samme. Fladfisk var der ogsaa lidt af, Krabber var der, de krøb om over hele Jollen baade oppe og nede, dem var der rift efter. Drengene kom gerne med en Spand og fik de forskellige Slags Fisk, Tobiser, smaa Stenbidere, en Slags vi kaldte Borgylde, en Karudseart. Kuløren spillede i Regnbuens Farver (Navnet Borgyld stammer vel fra forgyldt). Og saa var der Ulke, de blev kastet udenbords i Havnen - Smaafisken ogsaa, eller hjem til Ænderne. Ulkene vi fangede, blev som regel dræbt, før de blev kastet ud.

En Sommer i 9-10 Aarsalderen var vi 4 Drengene, der skulde fange baade Torsk og Aal. Til dette Øjemed købte vi hver 4 Kroge, anskaffede Sejlgarn og lavede det hele til, hver havde sit. Der blev

¹ Spølkum: en stor flad kop uden hank og underkop.

saa fanget det nødvendige Antal Rejer, og om Aftenen, naar Solen var ved at gaa ned, samledes vi ved Batteriet, smøgede Bukserne op over Knæerne (vi løb saa at sige altid barbenet udenfor Skoletiden) og vadede ud og satte Krogene i Flugt med hinanden. Om Morgen stillede vi igen. Paa det grunde Vand var der ikke meget Haab om Fisk, de store Dreng grinede af os.

En Aften vi var ude med de fire Gange fire Kroe, bad jeg dem om at tage mine Kroe næste Morgen, da jeg skulde med Mor til København. Naa! næste Dag da vi skulde afsted, kom de hæsblæsende løbende med mine Kroe, raabende, at der var en stor Aal paa dem. Jeg var saa ked over, at jeg ikke selv havde været med til at tage Krogene. Det blev en hel Forstyrrelse. Mor fik de andre Dreng kostet afsted, og vi kom til København. Det var ogsaa en Begivenhed.

Vistnok 1871 - mulig 1872 - købte min Farbroder Isbrandt Schmidt (Byfogden)² en lille Jolle fra en strandet Jagt. Den fik Navnet »Hans og Alfred« paamalet Agterspejlet. Hans var den senere Lods Hans Steffensen³, han blev opdraget hos Onkel Isbrandt, Alfred var ego. Vi skulde være enige om at bruge Jollen til Fornøjelse og praktisk Øvning i Roning og Vrikke⁴, men ud mellem Skibene maatte vi ikke komme.

Efter en Tids forløb allierede vi os med en anden Dreng, Karl Larsen⁵ fra Strandstræde (hvor vi dansede), saa skulde vi tre drive Fiskeri i stor Stil. Af Fiskerne fik vi købt hver 100 Kroe, brugte, med Tavser⁶, Liner, Pind til at hænge dem paa, lige klar til Brug. Vi havde jo først faaet Lov af vore Forældre til at fiske, men vestenfor Farvandet, hvor Skibene ikke kom. Hver af os fik lavet et Trug til at lægge Krogene ned paa, saa skulde der Sand til at lægge paa Truget, hvori selve Krogene med Agn bid skulde ligge. Hver skulde have sit Rejenet til at fange Rejer til Agn, 2 Sten, 2 Bøjer og Bøjereb skulde ogsaa skaffes, saa var vi saavidt, at vi kunde starte. Men saa kom Spørgsmaalet, faar vi nu flere Fisk, end vi selv kunde bruge i Hjemmene, hvad saa med de øvrige? Selv gaa omkring og faldbyde ved Dørene kunde vi ikke, vi skulde i Skole Kl. 8, desuden havde vi ej heller faaet Lov dertil. Vi fik saa aftalt med en Dreng, der gik i Skole om Eftermiddagen. Han skulde have 2 Skilling af Marken⁷ (1 Mark = 16 Skilling = 33 Øre).

Naa! vi fik saa fanget Rejer til Agn, sat dem paa Krogene og lagt dem rækkevis ned i Sandet. Linen blev omhyggeligt lagt ned bag Krogene. Saa mødte hver med sit Trug ved Jollen ved 5-6 Tiden om Eftermiddagen. Før vi roede ud, blev det hele ordnet, saa det var lige til at sætte ud. Den øverste Line af de Kroe, der skulde først ud, blev bundet til den ene Sten med Bøjereb og Bøje, underste Part til øverste paa næste Trug o.s.v., underste Part i sidste Trug til Sten Nr. 2. Vi satte alle med Strømmen, tog først et Kendingsmærke ind paa Land. Saa blev Stenen, hvortil de første Kroe var bunden, firet langsomt ned til Stenen naaede Bunden. Derefter roede vi saa smaat, og Krogene blev en for en sat ud indtil den sidste, saa gik den anden Sten og Bøje ud. Nu var alt klar til Natten, og vi roede i Land til Aftensmaden, som blev nydt med god Appetit. Vi skiftedes til at sætte og tage Krogene.

² *Isbrandt Pietersen Schmidt* (1829-1901), skibsreder, foged i Dragør 1870-1899, boede Fogdens Plads 7.

³ *Hans Julius Stephensen* (1862-1923), søn af lods Mathias Petersen Stephen, lods, gift 1887 med Catharine Johanne Jansen, bopæl Bymandsgade 5.

⁴ *vrikke*: at give en båd fart ved hjælp af en åre, der er udlagt over agterspejlet.

⁵ *Carl Peter Larsen* (1861-1931) søn af Lars Olesen Larsen og Karen Crilles Pietersens, Strandstræde 28. Han blev senere lods i København. Se side 40 og 42.

⁶ *tavser*: korte snore, der forbinder krogene med langlinen.

⁷ *2 skilling af Marken* - d.v.s. 1/8 af fortjenesten. Før møntreformen 1875 var det danske møntsystem baseret på rigsdaleren, der svarede til 6 mark eller 96 skilling. Ved møntreformen 1875 blev 1 rigsdaler sat til 2 kr. og 1 mark til 33 øre.

Vi skulde tidligt op - 4½ Tiden - kom Solen for højt op, sled Aalene dem af. Den der kom først op, gik rundt og kaldte paa de andre. Naar vi var samlet ved Baaden, roede vi straks ud, og ham der havde sat Krogene, tog dem ind igen, de andre passede Aarene. Naar Sammenføjnngen kom, blev Løkken løst op mellem første og andet Hundrede Kroege, et nyt Trug, og saa gik det videre, til det hele var inde. Fangsten var sjælden stor. Udbyttet af Salget varierede fra 12 Skilling op til 2½-3 Mark, det var naar der var Aal. Torskene kostede 4 Skilling Pundet og Aalen 16 à 20 Skilling Pundet. Karl Larsen var med 1 eller 1½ Sommer, saa kom Hans Hein⁸ med (Fru Hansine H. Taarnbys ældre Broder). Han var et halvt Aar ældre end mig, jeg et Aar ældre end Hans Steffensen.

Rejer var der mange af. Naar vi strøg til Krogene, tog vi gerne saa mange, at der var nok til at koge i Hjemmet. En Gang fik jeg en Laksørred paa henimod 2 Pund i Rejenettet. Til Rejerne havde vi en Pose hængende om Halsen, der kunde jeg ikke have Laksen, saa den maatte jeg hjem med først.

Der var to andre Joller, hvor Drengene fiskede med Kroege i Sommertiden. Adrian Schmidt⁹, Anders Schmidt¹⁰, Thorvald Strømberg¹¹ og Peter Tysk¹² var sammen. De havde op mod 200 Kroege hver og holdt til nede i Havnen. »Hans og Alfred« laa altid i Jan Svanes Havn¹³, lige sønden for Kajakhavnen.

Der var et godt Kammeratskab imellem os, men enkelte Gange kunde der opstaa Uenighed, vi skændtes og røg i Totterne paa hinanden. Det var nu kun enkelte Gange, af og til noget Mundhuggeri, især naar en af os havde lagt Krogene daarligt ned, saa de ved Udsætningen fiskede hinanden. Saa var det ét helt Arbejde at klare dem igen. Lykkedes det ikke, blev det uklare sluppet ud, saa kunde Vedkommende klare det selv Dagen efter.

En Morgen i Sommerferien (August), Vinden var frisk SV. Regndis og trykket Luft, Humøret var daarligt hos alle Parter, og bedre blev det ikke, da vi fik Krogene ind, og der kun var fire smaa Torsk paa. Der var noget Surmuleri hele Tiden. Da vi kom ind, vilde ingen af os tage Torskene, hver gik med sine Kroege, og Fiskene blev liggende. Der var for lidt at lade Drengen gaa med. Mens jeg stod og klarede mine Kroege op, kom Hans Steffen, han siger: »Alfred, vi skal gaa ned hos Hans Hein, faa ham med ud til Jollen og hente Torskene, tage dem hen til Tantes¹⁴ og gøre dem rene, saa koger hun dem, og vi kan sidde i Haven og spise dem«. Hans Hein var strax med, alt Uvenskab var som blæst bort, Skyerne paa Himlen var ogsaa forsvundet og Solen skinnede, men det hele var nær bleven en Skuffelse. Da vi kom ud til Jollen, havde Rotterne gnavet alt Kød af den største Torsk og lige sat Tænderne i Halen paa Nr. 2. Det blev skaaret af, og vi drog af med 2 ¾ Torsk, rensede

⁸ Hans Carl Hein (1861-1944), søn af købmand Niels Hansen Hein og Anne Pieter Povels, bopæl Strandstræde 10. Blev urtekræmmer i København.

⁹ Adrian Peter Schmidt (1862-1946), skibsfører, søn af Isbrandt Isbrandtsen Schmidt, gift med Anna Petrine Præst, bopæl Bymandsgade 14.

¹⁰ Anders Peter Schmidt (1862-1932), søn af købmand Jens Andersen Schmidt, Strandgade 36/Strandlinien 17.

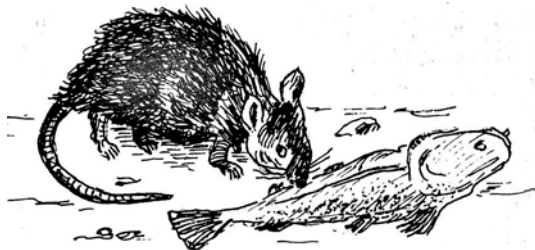
¹¹ Thorvald Andreas Strømberg (1861-1927), skibsfører, søn af Jacob Hendrichsen Strømberg, Wismarstræde 4.

¹² Peter Petersen Tydsk, født 1861, søn af styrmand Pieter Pietersen Tydsk, Bodestræde 4.

¹³ Jan Svanes Havn - styrmand Jan Hansen Svane (1807-1877), von Ostensgade 3, har formodentlig anlagt denne bro med et indhegnet areal beliggende udfor Færgedækkens sydøstlige hjørne. Blev benyttet som privat fiskerihavn og blev senere overtaget af skipper Christen Palmsen Friis (1818-1904) og dennes søn Palm Christen Friis (1851-1928). Efter 1928 forfaldt den og opfyldtes med tang og skrald. Lige nord for dette sted anlagde kommunen omkring 1935 en kajakhavn, som kun fik kort levetid, da den ustandselig fyldtes med tang.

¹⁴ Tantes: Tante Trein, Trein Hans Olsen Wass (1829-1894), gift med foged Isbrandt Pietersen Schmidt, Fogdens Plads 7.

dem, og Kl. 8½ mødte vi i Haven. I Lysthuset var dækket Bord til os tre Kegler, og Tante Trein serverede Pottetorsk¹⁵, som vi nød med god Appetit. Saaledes blev det Morgengnaveri til idel Glæde.

En Morgen, der var mange Skibe nordfra, kom, ligesom vi var færdige med Krogene, Helsingørsjollen (en Lodsbaad fra Helsingør, hvor de yngste Helsingør-Lodser skiftedes til at gøre Tjeneste). De skulde tage de Lodser i Land, der kom med Skibe fra Helsingør og som havde deres Vagthus ved den gamle Smedje¹⁶. De raabte over, om vi kunde tage nogle Lodser med, de havde ikke Tid at sejle hen til Havnen og sætte dem i Land. Vi skulde jo ind alligevel og lagde os saa paa Siden af Lodsbaaden. 2 Mand kom over, men den lille Jolles Ræling kom mistænkelig nær Vandets Overflade. Nr. 3 tog Benene til sig igen, og vi roede ind med de to, saa fik vi hver fire Skilling.

Lektierne til Skolen skulde jo ogsaa passes, det var Arbejdet lige over Middag. Det kunne somme Tider knibe med at holde Øjnene aabne i Skolen, men det gik. Hele Fiskeriet varede vel et Par Maaneder, og det var jo ikke hver Aften, vi var afsted. Blæste det haardt, fik vi ikke Lov at gaa ud.

Det var en herlig Tilværelse for os Drengene, hvor kunde saadan en Sommermorgen være smuk og indvirke paa ens Sind. Henne paa Fogdens Plads, hvor der er mange Haver, kunde der saadan en tidlig Morgen være et kvidrende, fløjtende og syngende Kor af forskellige Fugle. Bankede man saa paa Ruden for at kalde paa Hans Steffensen, tav Fuglene, der sad i de nærmeste Træer, men kun et Øjeblik saa gik det løs igen. Kom vi ned til Baaden og roede ud - Solen et Stykke over Horisonten, fuldstændig stille, Søen blank som et Speil med en svømmende Vildand eller Maage hist og her, Skibene liggende til Ankers eller drivende med Strømmen med slapt hængende Sejl - saa sang vi »I Østen stiger Solen op«, »Kærlighed fra Gud springer lige ud« og »Morgenstund har Guld i Mund«. De passede, derfor faldt det lige til at synge dem. Vi sang ogsaa andre Sange. Hvad vi ogsaa yndede, var at tage Aarene ind, lade Baaden drive, og saa Hovedet over Rælingen og stirre gennem det klare Vand og se Fiskene svømme fra den ene Tangkløs til den anden.

¹⁵ *Pottetorsk*: småtorsk skåret i mindre stykker og kogt i lidt vand tilsat eddike.

¹⁶ *den gamle Smedje*: det hus nær nordre havnemole, som benævnes "Kogehuset", og som i dag rummer lokaler for kajakklubben D. K. K. Opført 1808 som kogehus for kanonbådsflotillen, 1863 indrettet til smedeværksted og anvendt sådan indtil 1929.

Alfred Schmidt omkring 8 år gammel.

Vi pilkede ogsaa engang imellem i September, efter Ferien var Krogfiskeriet slut. Jollen kom gerne paa Land i Slutningen af September. Om Børn tumler saadan nu, kender jeg ikke, men et sundt og herligt Liv var det.

Sejlskibstiden

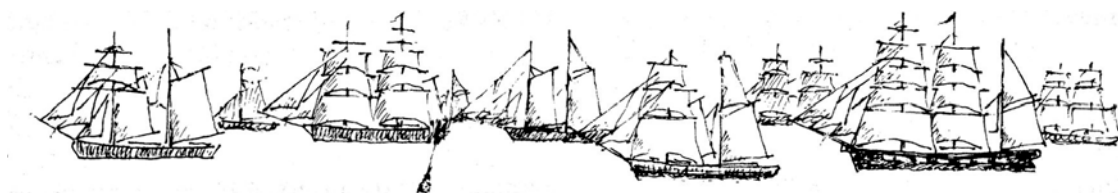
I min Barndom sidst i 60erne og til Midten af 70erne var der tre Ting, som gav Byen Præg - Gaaseopdræt, Vævning og Skibsfart. De to første Slags var hovedsagelig Kvindearbejde, ved Vævning var ogsaa en Del Børn beskæftiget med at spole. Søfarten var dog langt det vigtigste. Der var ikke mange Hjem i Byen, hvor der ikke var mindst en, mange Steder flere, der havde deres Erhverv paa Søen. Af Lodser var der en Overgang alene 60 Mand, desuden mange Skibsførere, Styrmand og yngre Mænd som Matroser og Graderne nedover. Flere Skibsførere og Styrmand kom udefra Provinsen, ofte begyndende som Styrmand, endende som Førere. Nogle giftede dem med Piger fra Byen og blev fast bosiddende.

Efter Konfirmationen skulde omtrent alle Drengene til Søes, nogle faa kom i Skibstømmerlære og ganske enkelte i Lære ved andre Fag.

*Batterisbækken har gennem mange år været det udvalgte sted, når der skulle sejles med modelskibe.
Optagelse fra 1910 af Crilles Hendriksen.*

Ikke saa underligt, at Drengene før Konfirmationen var interesserede i Søen. Vi havde vore smaa Skibe af forskellig Type og Rigning. Sejlede med dem om Efteraaret i Batterisbækken¹⁷ eller Rytteren¹⁸. Sommeren var ellers den rigtige. Tid, især August Maaned, saa var det i Stranden, vi vadede bagefter Skibene op Syd over og tilbage. Vi byggede Havne og afholdt Kapsejladser med Præmier. Indskuddet 1-2 Skilling. Præmiernes Størrelse var lidt forskellig efter Tilslutningen, men altid tre Præmier. Kom det højt, var 1. Præmie 8 Skilling. Der var faste Aftaler, som blev overholdt, ingen maatte efter Starten røre sit Skib, enten det kom ud af Kurs eller kolliderede med en anden. Starten foregik paa denne Maade: Vi blev stillet paa Linie, og naar der blev raabt *Nu* af Starteren, skulde vi slippe Skibene. Var der saa én, der vilde forbedre sin Tjans ved at give sit Skib et Skub, var han diskvalificeret med det samme. Hver af os kendte sit Skib saa nøje, at vi ved at tage Hensyn til Vindretning og Styrke kunde stille Roret, saa Skibet gik støt og godt over Banen. Den ældste Dreng var Dommer, og det var jo en Ære at faa Præmie. Saadan en Dag var der smaa Flag paa Skibene, for ikke at tale om paa den Havn vi havde bygget. Der var rejst Pinde (nej Flagstænger) med noget større Flag end dem paa Skibene.

Om Foraaret, naar Skibsfarten begyndte paa Østersøen, kunde der ved enkelte Lejligheder nordfra komme flere Hundrede Skibe igennem Sundet paa én Dag. Naar saa vi stod 3-4 Drenge paa et Gadehjørne paa Syd, som Regel Vestsiden af Sønderstræde (dengang var der ingen Bygninger sønden for Vejen), gættede vi Skibe. Én havde Barke, én havde Brigge, én Skonnerter, én anden kanske et Par Slags af dem, der ikke var saa mange af. I Løbet af en halv Time var det ikke saa faa Skibe, der passerede. Brigge og Skonnerter var der flest af. Vi kunde ogsaa paa en Del af Skibene se, hvad Nation de hørte til. Størsteparten af Raasejlerne var Nordmænd, de havde ingen speciel Bygning, det var Skibe, der var købt ude omkring i Europa. Saa var der Tyskerne (Pommersker), de havde saa at sige altid Fore Bramstang¹⁹ nede, saa var der Hollænderne med deres Tjalke og Kuffer, og de norskbyggede store Jagte og Galeaser, der kom med Saltsild til tyske og russiske Havne. Saa var der de skotske Skonnerter, Skrog og Rigning havde deres eget Snit forskellig fra alle andre. En Reder i Danzig (Linchk) havde mange Barke og Brigge. De havde alle en hvidmalet Planke lige under Skandæklisten²⁰, saa en blankskuret og igen en hvidmalet, de var let kendelige, »Linkeskibe« som vi sagde. Der var selvfølgelig Skibe af mange Nationer, dog kun faa fra Middelhavslandene. En Del af de store Skibe, som nok i deres unge Dage havde sejlet paa Troperne, var portmalede, d.v.s. 2-3 Planker hvidmalede fra For til Agter med sorte Firkanter imellem, forestillende Krigsskibenes Kanonporte. Det har vel i sin Tid været for at forskrække Sørøverne. Flag havde Skibene sjældent, kun naar nogen kendte hinanden, kom Flaget op.

¹⁷ Batterisbækken: det vandhul, der ligger ved den sydlige ende af Batterivej.

¹⁸ Rytteren: et bag Rønne allé 19 liggende vandhul, som blev brugt til vandingssted for de på engene græssende kreaturer. Blev opfyldt omkring 1930.

¹⁹ Fore Bramstang: masterne på større sejlskibe var sammensat af 3 dele. Øverste del, der kaldes bramstangen, kunne af praktiske grunde fires ned. Nævnte betegnelse gælder den bramstang, der sidder på den forreste mast.

²⁰ Skandæklisten: udenbords liste, der ligger i plan med dækket.

Henpaa Eftersommeren og senere, naar Vinden havde staaet blæsende fra Vest i længere Tid, samledes der en Mængde Skibe sammen ved Bornholm og ned ad Øland til. Faldt saa Vinden nordlig eller N.Ø., fik hele Flokken god Vind, og saa gik det strygende til Falsterbo, hvorfra der igen skulde krydses ind mod Sundet. Det gik kun smaat, og med den N.Ø.-Vind kom der hurtigt flere Skibe til. Der kunde saa blive saa tæt med Skibe, at hele Horisonten var skjult fra Fyrskibet²¹ og langt Vest paa i Bugten, oftest mange Lag, nogle bidevind Øst, andre Vest over, mange med Flag efter Lods.

Her i Byen var 60 Lodser, men det forslog ikke ved saadan Lejlighed, der kom Lodser baade fra København og Helsingør Lodseri. Desuden kunde de Skibsførere og Styrmand, der var hjemme, og nogle ældre Fiskere, som var farvandskendt, blot melde sig til Lodsinspektøren. Tog han dem god, fik de Lodsseddel og blev sat om Bord i Skib. Det var Sjoerlodser. De blev ikke sat om Bord, saa længe der var en kgl. Lods i Nærheden, om der end skulde ventes til deres Jolle kom op til Skibet, men de fik altid Skib, somme Tider et Par Stykker i samme Periode. Som oftest kom de om Bord i mindre Skibe, men under Krydsning gik det hurtigt med det lille Skib.

Som Regel var den meste Lodsning kun igennem Drogden. Der laa saa en Lodsbaad herfra nede ved Middelgrunden, og naar Skibene kom til Mellemtønden²² og havde passeret det smalle Løb, gik Lodsene fra Skibet og sejlte op til Fyrskibet igen til en ny Tur.

En Lods kunde lodse en 3-4 Skibe i Løbet af et Par Dage. Om Natten var der ingen Sejlads. De større Skibe, som ikke kunde manøvrere mellem saa mange, ankrede udenfor Fyrskibet. Der kunde de godt faa Lov at ligge et Par Dage med Flag for Lods, uden at Lodsene kunde naa derop. Der var Skibe nok under Sejl med Flag for Lods, helt ind tværs af Byen.

Det var kun ved specielle Lejligheder, der var saa travlt. Mange unge Mennesker nød ogsaa godt af de mange Skibe, de sejlte med Lodsbaadene, der var 8-9 Baade. 2 Kr. for en Tur til Mellemtønden og tilbage, men Sjoerlodserne gav gerne Drikkepenge til Baadfolkene ved Ombordsætningen.

Naar Vinden var saa østlig, at Skibene laa en Bout²³ igennem, gik det hurtigt, og Lodserne klarede dem selv, og saa kom Skibene mere jævnt. Naar et Skib kun skulde bruge Lods gennem Drogden, blev der sat Flag paa halv under Gaflen eller Stangen. Saa skulde Lodsbaaden strax forlade Havnen, saa de kunde være ved Mellemtønden, naar Skibet kom, derfor blev det kaldt en Foranstur.

²¹ *Fyrskibet*: i 1837 blev der til hjælp for søtrafikken udlagt et fyrskib i Drogden ved Quartusgrunden. For ikke at blive skruet ned af isen blev det taget ind i hårde vintre. 1937 afløstes det af det faste fyr "Drogden".

²² *Mellemtønden*: en tidligere afmærkning i Sundet mellem Nordre Røse og Middelgrunden.

²³ *en Bout*: en fransk/hollandsk maritim betegnelse. I nævnte tilfælde betyder det, at skibet lå på samme bov og der altså kunne sejles gennem Sundet uden at krydse.

*Marinemaler Chr. Mølsted har skildret en bjergningsaktion i 1880, men maleriet, der findes på Dragør Rådhus, er malet 1923.
Byens båd er på vej til en stranding nord for havnen.
I midten af billedet ses fregatten »Jylland« på vej sydover.*

Mølsted's Billede paa Raadhuset giver et svagt Udtryk for de mange Skibe, der til Tider samledes i Sundet.

Af Skibe hjemmehørende i Byen var der ofte en eller flere paa Rheden her, der skulde provianteres, om ikke andet saa 20-30 Rugbrød og 3-4 Tdr. Skibsøl.

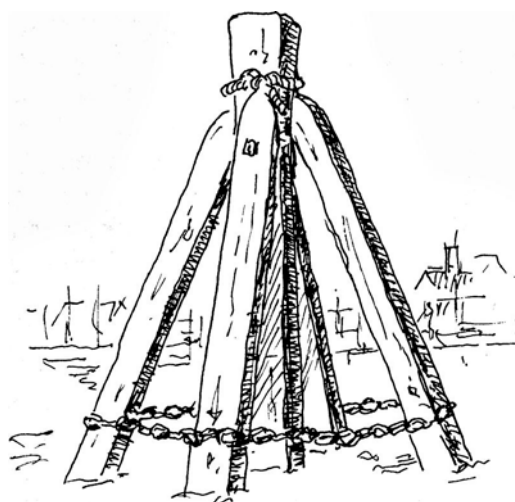
Vandstanden i Havnen her var oftest kun 6-7 Fod med almindelig Vandstand, ofte mindre. Byen ejede en Muddermaskine, 4 Mand drejede Hjulene rundt med Svingler, Skovlene var smaa, og ned i den faste Bund kom de nok sjældent. Saa det var kun de letflydende Skibe, der kunde søge Havnen og bruge den til Vinterleje.

Saa blev Havnen rigtig uddybet med Dampmuddermaskine, og Opgravningen blev kørt ud i Vandet sønden for den sydlige Mole, der hvor Baadebyggeriet nu er. Saa var der 8-9 Fod, og der kom store Skibe i Vinterleje, baade Brigge, en enkelt Bark, Skonnertbrigge, Topsejlskonnerter, Galeaser og Jagter, som ogsaa tidligere havde brugt Havnen til Vinterleje. Hovedsageligt var det det sydlige Havnebassin, der blev benyttet. Der blev gravet Ankre ned forskellige Steder i Land til at fortøje de store Skibe ved. Ved Bolværket i Mellembassinet og det nordre Bassin laa der 12-14 smaa Jagte, som laa i Havnen Aaret rundt og kun blev benyttet, naar grundstaaende Skibe skulde losse af deres Last for at komme fri af Grunden. Der hvor Fyrskibsjollen nu ligger, laa Byens Skonnert »Johanne« - den brændte Kartoffel kaldet. Den havde hørt hjemme i Tyskland, og paa en Rejse med Kartoffler var der gaaet Ild i den, derfra Navnet. Indenfor (vestfor) laa alle Lodsbaadene, det var Lodsjøllemolen. Det havde været interessant nu at have et Billede fra Skibene i Vinterleje, men saavidt mig bekendt, var der ingen, der hverken tegnede eller malede det, og Fotografering var ikke hver Mands Sag.

Om Efteraaret, naar Skibene kom og skulde i Vinterleje, var det som oftest let at komme ind i Havnen, naar blot Indløbet var fri for Tang, som ved Lejligheder paa Sydsiden laa op til Vandskorpen og kunde volde Hindringer.

Om Foraaret, sidst i Marts og April, naar Sejladsen paa Østersøen begyndte, kneb det ofte med at faa Skibene ud. Vandstanden om Foraaret er altid meget lav. Der skulde saa passes paa baade Dag og Nat, naar Vandstanden blev saa høj, at det kunde lønne sig at varpe²⁴ ud.

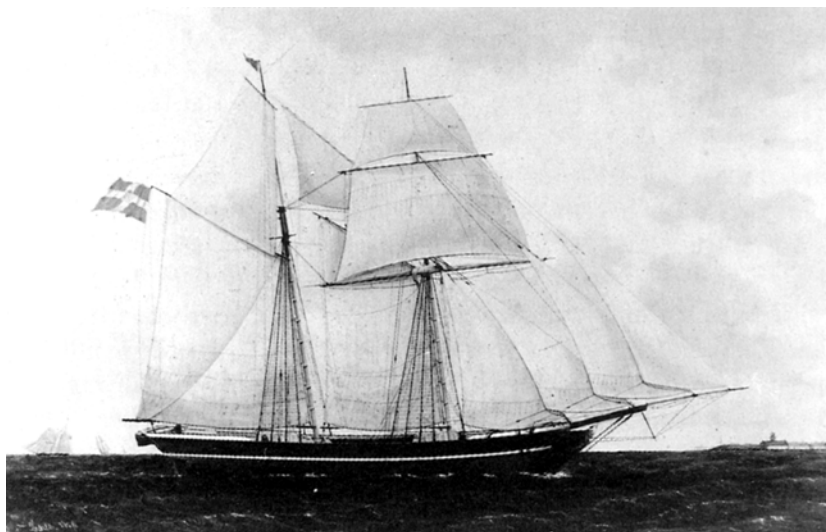
Skibsføreren havde Aftale med Nattevægteren (her var 4), i det Kvarter han boede, om at se efter Vandstanden og purre ham ud, naar det naaede en vis Højde. Vedkommende havde saa Aftale med andre Skibsførere, Styrmand og andre Folk i Byen om at være behjælpelig med at varpe ud. De blev saa purret ud og stillede nede ved Skibet. Vinterfortøjningerne blev taget ind, og saa begyndte de at føre Trossen ud og hive i Spillene. Flere Skibe paa samme Tid, hver havde sine faste Medhjælpere. Det var mere sjældent, at det lykkedes at komme ud med én Gang. Ofte blev Skibet stikkende i Mudderet i Yderhavnen. Var det en Skonnert, blev Storbommen gjort klar, et Toug fra hver Side om Bommen, saa blev Bommen svunget fra den ene Side til den anden, samtidig løb de øvrige Ombordværende fra Side til Side i Takt med Bommen. Det kunde krænge Skibet en Del og skyde Mudderet bort, saa blev der hevet lidt frem, og det samme gentog sig. Det gik smaat, saa blev der pustet lidt, og Rom- eller Bitterflasken kom frem, hver fik en rigtig Opstrammer og saa lidt Ild i Piben eller en frisk Skraa. Humøret var altid godt, en Sang vankede der ved Lejlighed ogsaa. Faldt Vandet saa, blev det hele opgivet og Skibet fortøjet til »Jomfruen«²⁵ i Yderhavnen indtil bedre Lejlighed.

"Jomfruen"

²⁴ *varpe*: at forhale et skib ved hjælp af en eller flere trosser til faste punkter, eventuelt til varpankre.

²⁵ *"Jomfruen"*: den faglige betegnelse er "Duc d'Albe". Består af 4-5 pæle nedrammet i havnebassinet og forbundet. Fandtes i yderhavnen i Dragør indtil begyndelsen af 1900-tallet og brugtes, når skibene skulle forhales. En forhadet spansk regent i Nederlandene i 1500-tallet, hertugen af Alba, har lagt navn til denne maritime indretning. Betegnelsen må nok opfattes som folkelig satire.

*Topsejlskonnert »Jan Adrian«, hvis ejer var Alfred Schmidts far, rederen P. P. Schmidt.
Maleri af J. F. Locher. Privateje.*

Selv har jeg flere Gange som Barn om Dagen været med om Bord i Faders Skib, Skonnert »Jan Adrian«.

Naar Skibet saa kom ud af Havnen, blev det forsvarligt forankret inde paa Vestsiden af Rheden. Baade og Sandpramme gravede Sandballast og leverede om Bord, saa kom Besætningen og hvad der manglede af Proviant om Bord. Sejlene blev slaaet under og alt ordnet til Farten til Østersøen efter Træ. Før Afsejlingen sendte Skibets Fører eller Reder Bud til alle dem, der havde været behjælpelig med at varpe Skibet ud om at møde paa Kroen en bestemt Aften til et Glas Punch. Enkelte fik tillige Betaling for Hjælpen. Saa blev der et fornøjeligt Sold ud af det med Sømandssange og de rigtige gode, gamle Drikkeviser. Da der var mange Skibe, og alle ikke skulde ud paa en Gang, var der Folk, der fik flere glade Aftener, som kunde trække ud til henpaa Morgenstunden.

Af større Redere var der Hans N. Jeppesen²⁶, Crilles Carlsen Jans²⁷, Niels Holte²⁸, som hver havde flere Skibe. Dirk C. Jans²⁹ (lille Dirk) havde ogsaa flere Skibe, ellers var det mest Partrederier. Da min Fader holdt op med at sejle, havde han foruden sit eget Skib Part i 4-5 andre Skibe, som han var korresponderende Reder for. Flere Gaardmænd fra St. Magleby havde Skibsparter, især i de gode Aar. Fra København var der adskillige Parthavere, Fødevarehandlere, Grosserere, en Vinhandler og en Skomager Jørgensen (Jernskomageren) fra Brogade.

²⁶ Hans Nielsen Jeppesen (1815-1883): skibsreder, boede på Elisenborg. Havde 7 døtre, hvoraf 6 blev gift med skibsførere. Han blev morfar til bl.a. skibsrederne A. P. Møller og Hans Isbrandtsen.

²⁷ Crilles Carlsen Jans (1815-1893): Vestgrønningen 16, senere bosat i København. Gift flere gange. Var en overgang særdeles velstående, men døde i Skipperlaugets stiftelse, Istedgade 10, som en fattig mand.

²⁸ Niels Jansen Holte (1822-1872): skibsfører og reder, Strandgade 3, gift med Zire Adrian Johnsens, anden gang med Grith Carl Jansen Jans, og tredje gang med Leisbeth Jacob Rasmussen Jans.

²⁹ Dirk Carlsen Jans den yngre (1817-1884): skibsreder, von Ostensgade 6, gift med Marchen Niels Larsen Lunds, derefter med Marchen Christian Petersen Schmidts.

Ja, den Tid var der Liv ved Havnen Foraarsdage. Tømmermænd og Smede havde altid noget at bestille, de mindre Skibe kølhaledede ofte her i Havnen, saa var Beggryden over Ilden i Beghuset³⁰.

I Vintertiden var der mange, der sad hjemme paa Loftet med Sejl fra Skibene. Der var altid noget, der skulde repareres og udstykkes. De nye Sejl fik de fra Sejlmageren. Naar Dagen var til Ende og Mørkningen kom, skulde alle en Tur til Havnen. Der havde hver sit bestemte Omraade at samles paa. Omkring Lodshuset var det Lodserne, ved Havnekontoret³¹ Skibsførere og ude paa Havnepladsen, hvor der stod fem store Brændestabler, gik Styrmand og længere østlig Matroser, Fiskere m.fl. Yderst sjældent blandede de dem mellem hinanden. Passiaren gik livligt, Temaet lidt forskelligt, hvad Gruppe det nu var. Meget Krønike og Oplevelser paa Søen, Bysladder og Kritik. Naar Diskussionen blev rigtig livlig, stod hele Flokken stille og samlede om den Talende. Ellers var Gangarten almindelig alle Stederne - 3 Skridt frem og 3 tilbage, ofte flere Rækker med 3-4 Personer i hver, alle Vendinger var præcise, yderst sjældent nogen der kolliderede. Det maa have været et morsomt Syn for Fremmede, men dem kom her ikke mange af.

En Indtægt havde Byen ogsaa i Sejlskibsperioden, nemlig at kigge Ankre og fiske dem op. 2-3 større Baade, et Par Jagte hver med et Par Joller til, 4-5 Mand med hver af de store Baade. Om Efteraaret skete det ofte, naar større Skibe fik Modvind, eller Skibe kom Falsterbo ind om Natten, at de ankrede omkring paa Køge Bugt, eller Syd for Fyrskibet. Faldt det saa ind med stormende Vejr, kom begge Ankre i Bund og meget Kæde ud for at ligge sikkert. Paa Bugten kan staa temmelig megen Sø, og ofte knak en af Kæderne, undertiden begge. I sidste Tilfælde maatte Skibet holde den gaaende med Stormsejl til Vejret bedredes, eller Dagen kom, saa de kunde se Sømærkerne og sejle ind i Sundet og saa ind til København eller anden Sundhavn for at erstatte det tabte.

Om Foraaret, naar Dagene blev lange, sejlte Ankerfiskerne op paa Bugten. Vandkikkerten kom i Jollen tillige med Bøje, klar til at dumpe ud. Jollen drev saa med Strømmen eller Vinden, medens Bunden gennem Vandkikkerten blev nøje undersøgt. Var der saa en Kæde eller et Anker at se, vips, Bøjen ud med Vedkommendes Mærke paa, saa var Stedet afmærket. Vandet skulde være fuldstændig klart, blev det grumset og uklart, blev der sejlt hjem igen. Som Regel laa den store Baad i Havnen, indtil Ankeret var funden. Naar det var sket, blev den store Baad hentet, og næste Dag, om Vejret var godt, gik Sejladsen op til Stedet, hvor Bøjen stod. Der blev saa med Dræg³², hvori var solid Kæde eller Toug, strøget hen over Bunden, hvor Anker og Kæde laa. Fik Dræggen saa fat, kom den store Baad til, saa blev der halet op. Der var Tallie paa Toppen af Baadmasten, saa Ankeret kunde løftes ind i Baaden. Var der Kæde ved, og Dræggen fik fat i den, gik det let med at faa Ankeret op, ellers kunde det være besværligt nok, da den underste Flig af Ankeret og noget af Læggen³³ kunde være helt nede i Bunden.

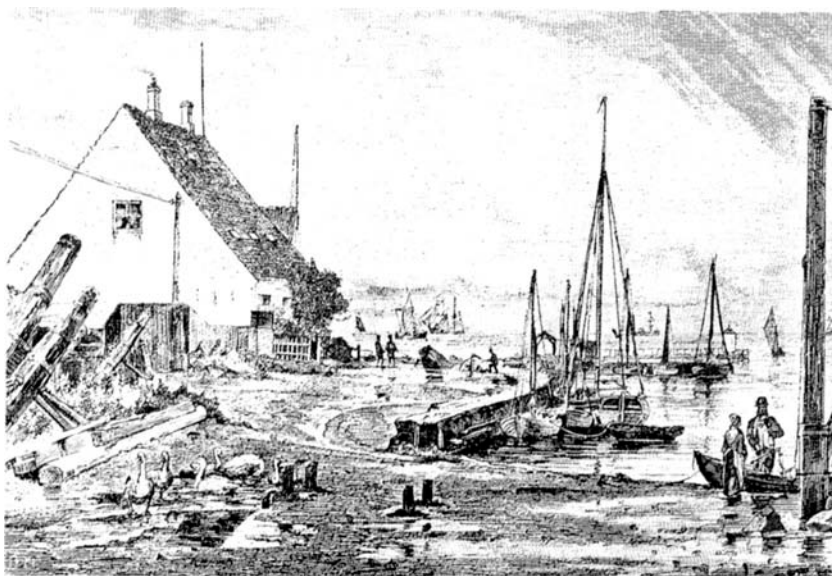
Naar det hele var indenbords, blev der sejlt i Havn, inde i det nordre Bassin blev der lagt til Land (der hvor Baadudlejningen nu er). Der stod en Kran, hvormed det fundne blev hejset op, lagt paa en Blokvogn og kørt ind paa Pladsen mellem Smedjen (nu Vagtstuen) og »Blaa Hane«. Der var en Kørebane ind imellem, ellers var Pladsen optaget af Ankre, nogle meget store med svære tykke

³⁰ *Beghuset*: det lille fritstående hus midt på havnepladsen.

³¹ *Havnekontoret*: den mindre bygning lige nord for museumsbygningen på havnepladsen, rummer idag museumskontor.

³² *Dræg*: a) et lille anker med 4 arme med flige, der bruges til anker for et mindre fartøj.
b) dræg til at fiske efter tabte ting: ligner a), men er mindre og har ingen flige.

³³ *Læggen*: den del af et anker, der forbinder armene med ankerstokken.

*Stik fra Illustreret. Tidende 1877 viser ankerfiskernes oplagsplads udfor det nordre slæbested.
Til højre kranen, der stod her op til omkring 1940*

Træstokke, i det hele mange med Træstokke. Dem var der ikke saa meget Afsætning paa. Nogle af de store blev solgt til Møringer (Fortøjninger), ellers gik det som gammel Jern. Jernstokkede Ankre og Kæder var der god Afsætning paa til gode Priser. Kæder var der sjældent meget af, de blev solgt til København og kørt derind. Det bedste Kup, der blev gjort, var, da en Skipper fandt Vraget af gamle »Dannebrog«³⁴, som sprang i Luften paa Køge Bugt. Der maatte Dykkere ned og undersøge. Alt, hvad der var af Værdi eller historisk Interesse, kom op. De Malmkanoner og Ankre, der danner Monumentet paa Langelinie³⁵, stammer derfra.

Der var Børn, der lavede en lille Sang om Ankerfiskerne:

Se der kommer Per Buskes³⁶ Baad
Han har været ude at kigge noget
Med Per Malle og med Skrødder
Og saa alle de andre Rødder.

Per Buskes rigtige Navn var Per Malm, boede i nuværende »Smedebakken«, den anden, Per Malle³⁷ - Malle i daglig Tale, ellers Malm, var Fisker. Schrøder³⁸ var vist oprindelig Styrmand, ejede en Jagt. En støt, gemytlig Mand, han var altid selvskreven, naar Skibe skulde varpes ud.

Ankerpladsen ved Vagtstuen gik et Stykke sydligere end nuværende Kantsten.

³⁴ »Dannebrog»: lineskib, sprang i luften 04 okt 1710 under kamp mod svenskerne i Køge Bugt. I 1873 fandt man vraget og fiskede en del kanoner op. Først i 1986 er dette vrag blevet lokaliseret igen.

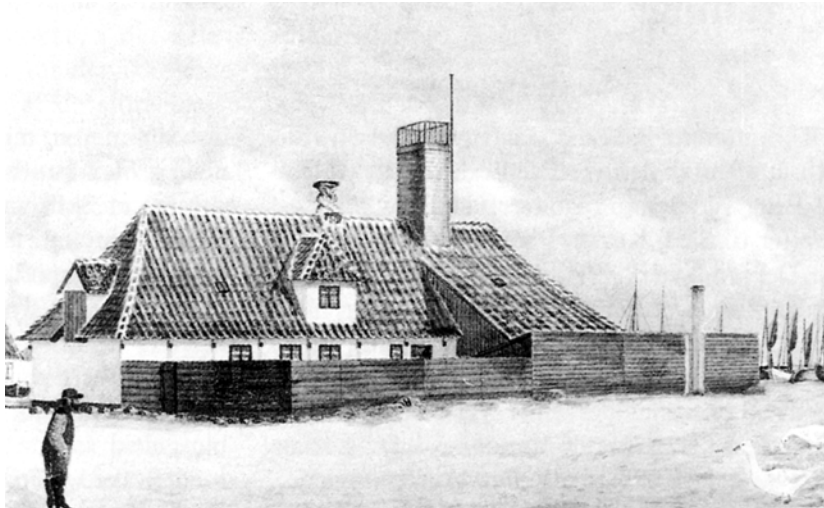
³⁵ Monumentet paa Langelinie: rejst 1886 til minde om søslaget i Køge Bugt 04 okt 1710.

³⁶ Per Buskes: Peder Pedersen Malm (1826-1913) (eller Busk eller Busch), bådfører, gift med Marchen Hans Olsen Taarnbyes, boede på Smedebakken, Strandlinien 12-16.

³⁷ Per Malle: Peder Hansen Malm (1820-1884), bådfører og fisker, von Ostensgade 30, gift med Benthe Jacob Jansen Asmuss.

³⁸ Schrøder: Johan Christian Schrøder (1833-1920), sætteskipper og fisker, født i Vordingborg, gift med Trein John Ammondsens, bopæl fra 1872 von Ostensgade 25/Lodsstræde 1

Bjergning

*Byens hus, hvorfra bjergningsassistance organiseredes, og hvor bjergelønnen blev udbetalt.
I dag rummer bygningen Dragør Museums samlinger,
og museet ejer den gengivne akvarel, der er usigneret og udateret.
Er antagelig udført omkring 1900.*

I Kommunens Pakhus paa Havnepladsen (nu Museum) var i den vestlige Ende oplagt en Del til Brug ved Bjergning. Der var Skovle, Træskuffer til Sæd, Kurve, Pighager til Bjælker og en Del Tougværk. Blandt andet et langt tykt Kabeltoug, som ved enkelte Lejligheder blev brugt, naar et Fartøjs Bouganker skulde føres ud, da var Ankerkæden for svær at manøvrere med. I Stedet blev det lange tykke Toug sjækket til Ankeret. Det kunde naa langt ud, og naar der var losset af Skibet, eller Vandet voxede, blev Touget ført til Ankerspillet, eller med tykke Tallier paa Touget, som blev ført til Krøblingespillet³⁹. Der kunde sættes stor Kraft paa, og det store Anker skulde nok holde.

Naar det tykke Toug skulde bruges, blev det ført ud til Skibet med Byens Baad, som var lagt op i Havnen ved Beghuset, saa nær Pakhuset som muligt. En del gamle Mænd, som ogsaa fik en lille Part af Mandsparterne⁴⁰, blev tilsagt til at bringe Touget fra Pakhuset til Baaden. Sidst i Tredserne har jeg engang set de gamle gaa med Touget over Skuldrene, ikke længere fra hinanden end at Touget holdtes fri af Jorden. Naar de kom til Baaden, saa tilbage til Pakhuset og lægge Skulder til. De gamle tog det med godt Humør, Piben kunde de passe med det samme, og passiare med de nærmeste kunde de ogsaa. Da Switzer⁴¹ fik flere Skibe, blev Touget ikke brugt.

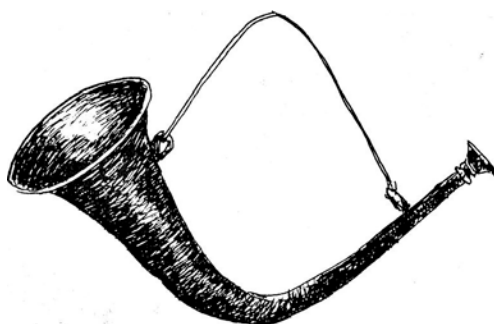
³⁹ *Krøblingespillet*: den korrekte betegnelse er krøbelspil, som var anbragt på skibets fordæk og havde vandret aksel. To mand drejede spillet rundt med jernsvingler. Den anvendte betegnelse hentyder til det hårde arbejde.

⁴⁰ *Mandsparterne*: den del af en bjergeløn, der tilfaldt det indskrevne mandskab.

⁴¹ *Switzer*: "Em. Z. Switzers Bjergnings-Entreprise" stiftet i 1833 med station i Kastrup. Dette private bjergningsselskab udkonkurrerede efterhånden både Kastrup- og Dragør-bjergene og blev til sidst enerådende.

Til Dragør hørte en Del Jagte, Sluppe og større Baade. Nogle af dem sejlte med Brænde om Sommeren, men de fleste laa stadig i Havnen og blev kun brugt til Skibssjou⁴².

Naar et Skib var grundstødt, blev det altid hurtigst muligt meddelt Byfogden (den der kom først og meldte, fik en Dusør). En Gaardmand oppe fra Sydenden af Amager kom ofte ridende herved og varskoede, især med diset og taaget Vejr, saa der ikke kunde iagttages noget herfra. Hvad han hed, ved jeg ikke, der blev altid sagt. »Rakkebøl⁴³ har været ridende med Besked«. Fogden lod saa Bytjeneren gaa Byen igennem og raabe »Til Skibs«. Var det Nat, havde han en Trækølle med og dundrede paa Plankeværker. Hele Byen blev vækket.

I 80erne fik Bytjeneren et Taagehorn, hvori han tudede, men raabte ikke mere. Naar der blev raabt eller tudet, maatte Jagtens Ejer eller Fører tillige med det Mandskab, der skulde med, og ligeledes de Folk, der skulde skrives, personlig møde i Havnekontoret, hvor Byskriveren sad og skrev. Der skulde Jagtens Navn noteres og ligeledes de Folk, der skulde sejle med den. Det gik med Skibene som med det personlige Mandskab efter Tur. En af Byforstanderne sad med Lister og noterede dem, der blev sagt til at møde med Madkasse m.m. efter et bestemt Tidsforløb.

Efter det grundstaaende Skibs Størrelse blev af Lægterne⁴⁴ tilsagt to eller flere med det Mandskab, der skulde slaa Sejl under og lave dem klar til at afsejle hurtigst mulig, eller efter nærmere Ordre. Skipperen skulde klarere ud og hjælpe med at slaa Sejl under. Naar de Par Sejl var klar, skulde der hentes fersk Vand, saa hjem og faa Køjetøjet, eventuelt Landgangstøjet og Skoene. Fik Jagten Last fra det grundstaaende Skib, blev det senere losset over i Skibet igen, eller var dette havareret og skulde repareres, blev Lasten losset i Land. Begge Dele skete i København. Opholdet i København kunde ved Lejlighed vare flere Dage, derfor skulde Landgangstøjet med for at komme et Svip i Land.

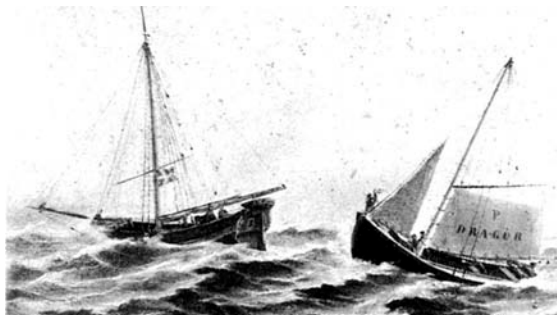
⁴² Skibssjou: tilfældigt arbejde til søs - her især bjergningsassistance.

⁴³ "Rakkebøl": Peder Christensen "Rakkeby" (1822-1900), født i Hallund sogn, Hjørring amt, opvokset i Rakkeby sogn, flyttede 1872 hertil fra Ullerup og etablerede sig som den første nybygger på Store Magleby fællede, Kalvebodvej 249. Var gift med Juliane Peder Pedersensdatter fra Ullerup, hvis far var skovløber i Kongelunden.

⁴⁴ Lægterne: betegnelsen er her brugt om de jagter, som lå i havnen og blev anvendt ved bjergningsassistance.

I nogle Lægtere fik de Kosten om Bord, ellers maatte hver sørge for sig selv. Saavidt jeg husker, var Kostpengene 1 Kr. om Dagen. Læstepengene⁴⁵ for Mandskabet paa alle Jagterne var beregnet efter ½ Læst, enten de kom ud at sejle eller laa i Havnen. Med Byens Skonnert fik vi for en hel Læst, naar vi kom ud, ellers ½ Læst. Det personlige Mandskab skiftede hver 24. Time, saa enhver maatte have Mad med til et Ætmaal⁴⁶, de fleste havde desuden en Kop med i Madkassen. Kommunen gav Kaffe et Par Gange i Ætmaalet, den blev kogt i det grundstaaende Skibs Kabys, Sukker var der ogsaa.

Naar Lægterne kom til Skibet, kom de sjældent til at laste med det samme. Switzers Dampskib og det personlige Mandskab var der altid, naar Lægterne kom. Var Skibet ikke grundstødt i Nærheden af Byen, kom det personlige Mandskab om Bord i Switzers Dampbaad og fulgte med. Var der sluttet Akkord med Skibet, skulde der altid gøres Forsøg paa at slæbe det af 1-2 Timer. Kom det saa ikke flot, skulde der losses. Det lettede ikke meget, hvad de smaa Jagte tog, selv paa et middelstort Skib hjalp de 16-20 Tons ikke meget, især om det var Planker eller Brædder. Der var som Regel kun smaa Luger, og hvad der kunde komme ned i Lasten, var ikke meget. Sæd var det behageligste at arbejde med, men der var Skibe med Kul, Sækkegods, Oliekager og meget andet. I Byens Skonnert (»den brændte Kartoffel«), som var den største Lægter, var bedst Plads. Den kom meget ud til de Skibe, der var lastet med Træ.

*Båd på vej til strandet jagt.
Malet 1870 af Peter Foss. Privateje*

De fleste Lægtere var omkring de 8 Læster. Nogle var en Del større, men de fik ikke Betaling for mere end 8 Læster. Galeaser og Skonnerter, som var en Del større, kunde ikke komme med om Vinteren, derimod nogle Maaneder som Sommeren. Var der saa en enkelt Gang en af de større med, gik der mere af Bjergningssummen til Lægterne, og de store fik Betaling efter deres Drægtighed. Var det ikke Ejeren, der førte Lægteren, fik Føreren Betaling for 1 Læst, Mandskabet for ½ Læst, dertil Mandsparten plus 1 Kr. i Kostpenge pr. Dag, om Lægteren kom med ud af Havnen. Med Byens Skonnert fik Føreren for 2 Læster og Mandskabet for 1 Læst, naar de kom ud af Havnen og 1 Kr. pr. Dag i Kostpenge, ellers kun 1 Læst og ½ Læst.

⁴⁵ *Læstepenge*: den del af en bjergeløn, der tilfaldt de deltagende fartøjer, som var indskrevet efter læstetal, d.v.s. rummål.

⁴⁶ *Ætmaal*: eller Etmål, er en maritim betegnelse på et døgn, regnet fra middag til middag.

Der var Strandinger, som ikke gav ret meget. Var det helt smaa Skibe, var der kun faa, der lod dem skrive personlig. Lægterne holdt mere ved. Til et lille Skib var der kun Brug for én Lægter.

Et Tilfælde i 1882. En tysk Slup »Alvilda« kom paa Grund langt inde paa Saltholmsgrunden tværs af Byen. Jeg var med en Jagt, der var først for Tur. Den blev skrevet og beordret af Sted hurtigst - her var jo en let Tjans at faa Turen endt paa. Da vi kom over til Skibet, kunde vi lægge paa Siden af den, der blev saa losset Cementtønder over i Jagten, men da Jagten var ved at røre Grunden og Sluppen ikke flot, maatte vi sejle længere ud og ankre og saa pr. Robaad føre Cementen ud til Jagten. Inden længe var Sluppen flot, og begge Skibe sejlede til København.

Mandsparten vi fik var	261 Øre, ½ Læst 75 Øre	= 3,36
det tog 3 1/3 Ætmaal at komme tilbage		
	<u>1 Kr. pr. Dag</u>	<u>=3,33</u>
		6,69

det var lidt over 2 Kr. pr. Dag.

Ejeren satte Penge til, Underskuddet drejede sig kun om en Ubetydelighed; men Turen var endt og Jagten kunde ligge længe i Havnen, før Turen kom for, især naar det var smaa Skibe, der strandede, eller de blev slæbt af uden Letning.

*Engelsk damper »Verago« strandet ved »Ravnen« ud for Dragør i 1871.
Den store jolle sejler bjergningsmandskabet ud.
Maleri af Peter Foss. Dragør Museum.*

Et andet Tilfælde fra 1887. Den 23. December var Vinden N.V., Temperatur omkring Frysepunktet. Om Aftenen ved 5½ Tiden faldt det ind med en meget stærk Snebyge, som varede ½ Timestid. Da den var forbi, viste det sig, at der var en Dampbaad kommende nordfra strandet paa Søndre Røse. Der blev strax tudet til Skibs, og Folk strømmede til Havnen. Jeg var da med Byens Skonnert, vi var 4 Mand. Min Broder Peter⁴⁷, som var Skibsfører, var Fører paa Skonnerten, vi tre Menige sejlte ellers som Styrmand. Vi var inde i Havnekontoret og blev skrevne, fik der Ordre til at slaa Sejl under og sejle op til Strandingen, saa snart vi var klar. Dette blev gjort. Vi fyldte Vand, provianterede, fik Køjetøj om Bord, og Kl. henimod 9 sejlte vi ud af Havnen. Vinden var da nordlig, et Par Graders Frost med klart Maaneskin. Vi kom hurtigt hen til den strandede Dampbaad og ankrede. Switzers Bjergningsdamper var der, men der var øjeblikkelig intet at udrette.

Det viste sig, at Dampbaaden, en Engelskmand »Penelope« af Hartlepool, den var tom eller rettere ballastet, en ældre Baad, som havde en Del Sand i Lastrummet til Ballast. Der var Hul i den, hele Forlasten fuld af Vand, Maskinrum og Agterlast tæt. Den var ved Grundstødningen drejet Øst over, og stod med Boven i S.Ø. Den havde faaet en meget stor Bagbords Slagside, da Vandet strømmede ind. Styrbordssiden laa højt til Vejrs. Vi fik Ordre til at blive ved Skibet indtil videre.

Næste Dag kom der saa Folk fra Land. Det blev bestemt, at Damperens Bunkerkul skulde losses over i Skonnerten. Vi halede saa ind til Dampbaadens Styrbords Side, hvor der var Læ for Vind og Sø. Efter en Del Forberedelser paa Skibet, blev der styrtet 8-10 Kurve Kul i Skonnerten, et langsomt Arbejde, som hurtigt blev standset. Vinden var stadig nordlig og frisk med Frost.

Da det var Juleaften, gik Mandskabet i Land tidlig, og Switzer gik til København, men vi skulde blive hos Engelskmanden. Vi havde det meget godt paa Skonnerten. Agter var et stort Ruf med 4 Køjer, et lille Komfur, i det hele god Plads. Men en Juleaften saa nær Hjemmet uden at kunde komme der var alligevel ved at blive lidt trist. Den ældste af os tre Styrmand (Isbr. Krabbe⁴⁸), der havde sørget for Provianten, havde ikke købt noget ind med Juleaften for Øje, saa vi fik tør Kost. 2 lange Spegepølser havde han købt, foruden lidt andet Paalæg, The, Kaffe og Sukker, vi led altsaa ingen Nød, og tog det med godt Humør. Vi havde ingen Ting med at læse i. Efter Aftensmaden sad vi lidt og røg og smaakedede os. Saa blev Th. Strømberg og jeg enige om at spille Kis⁴⁹ med Svovlstikker, det interesserede lidt, men den, der ikke havde Vagt, gik til Køjs.

Om Natten blæste det temmelig haardt fra N.N.Ø. med en Del Frost. Søen, som slog ind over Dampbaadens Bagbords Side (den lave), frøs strax til Is, saa Skibet kom til at ligne et lille Isbjerg. Vi laa jo i Læ af Damperens høje Styrbords Side, men der var en Del Dønning, saa Skonnerten laa meget urolig. Vi gik to Mands Vagt for at passe Fortøjningerne. Den engelske Kaptajn var meget urolig, kom ofte paa Dækket den Nat. Han prajede en Gang over til Skonnerten, at vi ikke maatte sejle, og hvis Søen blev saa slem, at vi saa os nødsaget til at forlade Dampbaaden, saa skulde vi tage ham og Mandskabet med. Det blev der nu ikke Tale om, der var jo ingen Fare.

⁴⁷ *Min Broder Peter*: Peter Thorvald Schmidt (1849-1898), skibsfører, gift med Amalia Dirch Carlsen Jans, boede til sidst i Strandstræde 25.

⁴⁸ *Isbrandt Jensen Krabbe*: født 1849, skibsfører, gift med Trein Christian Møllers, bopæl Nyby 13 fra ca. 1890.

⁴⁹ *at spille Kis*: det samme som at klunse med tændstikker.

6 unge sømænd fra Dragør som orlogsgaster i 1882.

Øverste række fra venstre:

Alfred Schmidt (f 1861), Thorvald Strømberg (f 1861⁵⁰) og Peter Lars Berggren (f 1858⁵¹).

De to førstnævnte holdt sammen vagt på en strandet damper i julen 1887).

Nederste række fra venstre:

Peter Strømberg (f 1863⁵²), John Svane (f 1863⁵³), Jan Henrik Jansen (f 1859⁵⁴).

Juledagsmorgen flovede det af, fint Frostvejr. Isen laa langt uden for Havnen, hovedsagelig Grødis fra Havnen og udefter. Sejlbaade kunde ikke benyttes, derfor kom Mandskabet (Bjergerne), der skulde ud til »Penelope« i Robaade, med dem kunde de med Besvær arbejde sig igennem Grødisen til aabent Vand. Ankommen lagde de sig paa Siden af Skonnerten og krøb af Lejder op paa »Penelope«. Baaden havde, sendt fra mine Forældre, en stor Kurv med Julemad med, der var rigeligt med Mad til os alle fire, saa Juledag fik vi et ordentligt Maaltid varm Mad og Kager til Kaffen. Cigarer har der nok ogsaa været med.

Vi fik ikke flere Kul. Mandskabet kom i Gang med at flytte en Damppumpe fra Switzerbaaden over paa »Penelope«. Henpaa Eftermiddagen gik Folkene i Land igen med deres Robaade, vi skulde blive. Vejret var godt, men stadig N.Ø. Vind og Frost.

Da 2. Juledagsmorgen oprandt, var der mere Vind fra N.Ø. Isen laa omtrent som Dagen før, lidt længere udenfor Havnen, noget mere underskruet og sammenfrosset, saa Folk kunde gaa omtrent ud til Kanten.

⁵⁰ *Thorvald Strømberg*: se note til side 8

⁵¹ *Peter Larsen Berggreen*: søn af fisker og skibsfører Lars Peter Berggreen og Ane Dirk Andersen Baggers, Bjergerlav 3

⁵² *Peter Hendriksen Strømberg*: blev lods i Helsingør. Søn af lods Hendrik Pedersen Strømberg, Bymandsgade 3, og hustru Marchen Jacob Jacobsen Snedkers.

⁵³ *John Oluf Svane* (1863-1944): lods, søn af lods Ole Jensen Svane og hustru Johanne Anders Pietersen Schmidts, Strandlinien 13.

⁵⁴ *Jan Henrik Jans* (1859-1941): krydstoldbetjent, søn af skibsfører Hendrich Carlsen Jans og hustru Niel Jan Bertelsen Mørchs.

Da det nye Skifte kom til »Penelope«, var der Ordre til os, at vi skulde forlade Dampbaaden, krydse Sundet ind. Kom der ingen Flag paa Havnens Flagstang, skulde vi fortsætte og søge ind paa Københavns Inderrhed. Kom der Flag, skulde vi sætte ind i Isen udfor Havneløbet, saa skulde der være Folk med Save og Økser og ise en Rende ind i den faste Is. Krydsningen gik hurtig, Strømmen rask med. Kommen ind mod Byen gik Flaget til Tops paa Flagstangen, og lidt efter stillede der Folk paa Isen ud for Havnen. Kommen paa Højde med Havnen holdt vi ind i Grødisen, Farten paa Skibet holdt sig, til vi omtrent naaede den helt faste Is, saa blev Sejlene gjort fast, derefter skulde Mandskabet paa Isen sørge for den øvrige Passage. Da der var lavet en Rende i Isen, blev Skonnerten halet ind, saa den laa et Stykke udenfor det søndre Havnehoved. Der mente de kommunale Myndigheder, den laa sikkert nok. Vi fortøjede den med en god Trosse til hver af Havnehovederne. Renden, der var savet, blev hurtigt fyldt med Grødisen og blev hurtigt sammenfrosset. Kl. 2½ gik vi fra Borde, det var 3 Ætmaal for at faa 7-8 Td. Kul. Vi havde nu holdt Jul paa Søen, men fik dog ogsaa Jul i Hjemmet.

*Det nordre molehoved under isvinteren 1901.
Fyrhuset blev senere flyttet til Sdr. Mole.
Optaget af Crilles Hendriksen.*

Der laa Skonnerten saa nogle Dage med godt Vejr, der var ingen Is i Farvandet. En Nat blæste det op fra S.Ø., det satte nogen Sø, brød den yderste Is i Stykker, og førte den med Strøm og Vind nordpaa. Skonnerten fulgte med, indtil Trossen paa søndre Havnehoved totnede⁵⁵, saa blev den liggende, og efterhaanden som Isstykkerne indenfor den drev bort, kom den ind til den faste Iskant, omtrent i Flugt med nordre Havnehoved, lidt vestligere. Lodserne havde observeret det og varskoet Bytjeneren, som purrede os fire ud, der hørte til Skibet. Det var lige før Dagningen. Vi gik saa ud paa den nordre Mole for at komme om Bord. Til alt Held havde vi været saa langt uden for Molen 2. Juledag, da vi fortøjede den til Hovedet, at Skonnerten nu laa godt klar af Stenene i Molen. Der var meget Is udenfor den, som kom rundt søndre Hoved og blev presset ind mod Skibet, før det drev videre. Efter hver Gang Trossen rigtig havde totnet, gik Skibet noget frem og naaede med Bugspryd det ind over Molen. Ved at faa Tag i Forgrejterne kunde vi entre Bord. Den Tid stod Havnefyret paa Nordre Mole, et firkantet Træhus med spids Tag, fæstnet til alle fire Sider med Staalwirer til Stenene. Paa Ydersiden blev Lanterneerne anbragt. Skonnertens Bugspryd naaede lidt over Midten af Fyrhuset, og naar Sprydet var kommen ind over Molen, havde det i Nattens Løb væltet Huset ved at sprænge Bardunerne. Selve Lanteren havde ingen Skade taget.

⁵⁵ *totnede*: strammedes.

Der var imidlertid sagt flere Folk til, saa de inde fra Hovedet med Hager kunde holde Skibet klar af Molen, og ved at hive ind paa vor Trosse fra søndre Hoved fik vi Skonnerten saa langt hen, at den kunde svinge ind i Havnen. Her blev samtidig iset en Aabning, hvor Skonnerten kunde ligge vel fortøjet lidt fra Molen. Senere blev Sejlene slaaet fra og saa var den Tur endt.

»Penelope« blev af Switzer tætnet, pumpet læns og slæbt til København. Da Mandsparten faldt, fik vi for:

en Læst	Kr. 13.68	
Kostpenge	Kr. 3.00	
<u>Mandspart</u>	<u>Kr. 27.27</u>	
ialt		Kr. 43.95

Min Broder som Fører fik for 1½ muligvis 2 Læster, og i dette Tilfælde de Kul vi havde faaet fra Engelskmanden.

Under Isforhold var en Dampbaad strandet paa Holmetunge. Isen laa udenfor Havnen omtrent til Farvandet, desuden var der Is paa Køge Bugt og nede ved København, saa der var ikke tale om at bruge Lægtre. Vi roede derover i Robaade, det var saavidt jeg husker en Russer, han kom i al Fald fra Rusland med Oliekager. Kaptajnen paa Switzerbaaden var bange for, at Isen fra Bugten skulde komme ind og sætte ind mod Skibet og presse det længere ind over Grunden og mulig give Skibet Lækage, saa det løb fuld af Vand. Saa var Ladningen ikke meget værd. Der blev først slæbt et Par Timer, men det hjalp ikke, saa skulde der losses, dog kun fra 1. Luge. Oliekagerne blev kastet i Søen, og efter nogle Timers Arbejde laa Kagerne op i Vandskorpen. Saa skulde der slæbes igen. Naar Switzers Skruevand kom langs den grundstaaende Dampbaad, førte det Oliekagerne langt ind over Grunden.

Da Strømmen var skiftet om til nordlig, var der ingen Fare for, at Isen fra Køge Bugt skulde komme ind. Der blev saa ikke arbejdet videre om Natten. Næste Morgen kom et nyt Skifte over. Deres Formand havde en Besked med til vor Formand, at ingen af os, der havde været om Bord, maatte gaa til vores Hjem - vi skulde i Karantæne i Havnekontoret. Vi roede saa over og trak Baaden op paa Isen og ind til Land. Under dette Arbejde gik tre igennem Isen og blev vaade til midt op paa Livet. Der var en af Bymændene til Stede, da vi kom i Land. Han fortalte, at Skibet kom fra en Havn med smitsom Sygdom (Epidemi), men da der ingen Sygdom var om Bord, skulde vi blot undersøges af Doktoren, ellers skulde vi have været 4 Dage i Karantæne. Saa var der de tre, som var gaaet igennem Isen og stod og hudrede⁵⁶ af Kulde, hvad med dem. Naa! de fik Lov at stikke hjem og faa tørt paa og ufortøvet møde i Havnekontoret. Vi gik ind i Havnekontoret, der var varmt, saa blev der sendt Bud efter Doktoren (vistnok Halberg⁵⁷). Efter en Tids Venten kom han. De tre, der havde været hjemme, var kommet Han følte Pulsen paa et Par Stykker, og saa fik vi Lov at gaa med Paalæg om, at hvis nogen kom til at fejle noget, skulde Doktoren strax underrettes, men der skete intet.

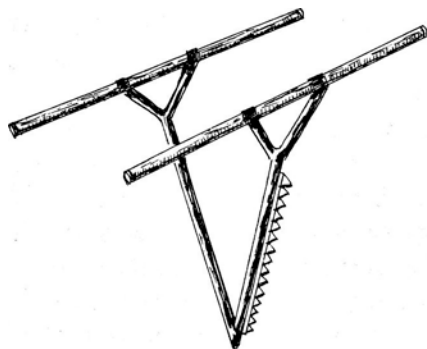
Vandet voxede samme Dag, og Damperen blev slæbt af (en mellemstor Baad).

⁵⁶ *hudrede*: sjællandsk dialekt efter svensk "huttra" - ryste eller skælve af kulde.

⁵⁷ Næppe, hvis dette skete før 1900. *Frantz Halberg* (1852-1925), skibslæge fra 1879, kom til Dragør 1900, ejede Kirkevej 172 1901-1917, praktiserede i Dragør 1900-1906, derefter skibslæge i ØK, overlæge i Søværnet m.m.

Naar Havnen om Vinteren begyndte at fryse til, blev Lodsbaade og flere Fiskerbaade, medens Isen endnu var saa tynd, at den kunde brydes med Aare eller Hage (Motor kendtes ikke), lagt ud i Yderhavnen, yderst ved Nordre Mole. Folkene gik til og fra Baadene ad Molen, men saasnart Isen kunde bære, gik alle den nærmeste og bekvemmere Vej over Isen. Der var ingen Brædder paa Molen at gaa paa som nu, kun Sten fra Inderst til Yderst, ofte meget vanskeligt at gaa paa, naar Søen sprøjtede over og blev til Is.

Skete det nu, medens Havnen var tilfrossen, at der kom Skib paa Grund og Farvandet og det meste af Landgrunden var isfrit, at der saa skulde bruges Lægtere, skulde der ises Rende hele Havnen igennem hen til de Lægtere, der var for Tur. Mandskabet fra disse skulde blive om Bord og lave klar til at gaa ud, medens Mandskabet fra de øvrige Lægtere og en Del af det personlige Mandskab skulde ise Havnen op. Havnen havde Redskaber - Save, Økser, Brækspader store og smaa, en del Hager og Tougværk til de store Brækspader.

Saven saa ud som vist her. 8 Mand til hver. 4 Mand til hver Arm fordelt med 2 paa hver Side af Pinden. Var Vinden fra Land, gik det let nok. Der begyndtes yderst med 2 Save med passende Afstand mellem den sydlige og nordlige, længst fra hinanden ude ved Iskanten, saa der var god Plads til at føre Isstykkerne ud. Naar der var savet et Stykke, kom der Folk med Økser og hug en Rende (Fordybning) fra det ene Savsnit til det andet, hugget helt igennem et Par Steder. Der blev sat en stor Brækspade ned i hvert Hul med Toug paa Overkanten, hvori der blev halet. Flak Stykket efter den hakkede Rende med det samme, gik de til næste Felt, ellers skulde Økserne i Gang igen. De store Stykker blev parteret en eller to Gange til med de mindre Brækspader og med Hager ført ud af Havnen, saa de drev bort.

Var Vinden paa Land og ingen videre Strøm til at føre Isstykkerne bort, maatte de vandes, d.v.s. skydes ind under den Is, som blev liggende - et drøjt og sent Arbejde. Stykkerne skulde altid deles. Noget blev vandet paa Sydsiden, noget paa Nordsiden. Ved Vandingen vankede der tit en Støvle fuld af Vand. Var det store Isstykker, skulde der en 4-5 Mand til. De stod paa det løse Isstykke nær ved den Kant, der laa mod den faste Is. Det skulde saa langt ned, at det var et Stykke under den faste Iskant. Yderkanten af Stykket stak saa i Vejret, her blev en 3-4 Hager hugget fast. Naar de, der stod paa Isstykket, var ved at faa Vand ind paa Overkanten af Støvlen, sprang de op, snup en Hage, og hjalp med at skyde Stykket ind under Iskanten. Var Isen glat, var det ikke saa sjældent, at en af dem der stod paa Stykket gled, naar de skulde springe op, faldt i Ballen og blev gennemvaad, saa hjem og skifte og helst møde igen. Det gik ikke alle Tider lige let. Stod Stykket for meget paa skraa, kunde det for Opdriften skære ned i Mudderet og sætte sig fast. Det var saa et helt Arbejde med at faa det løs eller ogsaa flække det og vande det løsslaaede Stykke.

Arbejdet gik med Liv og Lyst, der blev tit sunget, især af dem der stod ved Savene. Var der en, der fik en Støvlefuld, lød der et helt Latterkor mod den uheldige.

Det var gerne om Formiddagen, der isedes. Af og til forsvandt nogle, Kroerne laa jo nær ved. Det var især de yngre, der listede op og fik en Bitter paa den forventede gode Mandspart og Læstepenge. Naar Arbejdet var endt, var Lægterne gerne klar til at hale ud. Alt Redskabet blev samlet sammen og baaret i Pakhuset. Det var som Regel en af Bymændene eller Havnefogden, der ledede Arbejdet.

Indtil ind i 1870erne var der ingen fast Grænse afsat mellem Kastrups og Dragørs Omraade. Kom et Skib paa Grund mellem Byerne, var der Kapløb, eller rettere Kapsejlads, om hvem der kom først til Skibet. Den Bys Baad, som kom først, fik Bjergningen. Var der Vind, blev der sejlt med Byens Jolle, en Baad paa Størrelse med de store Lodsbaade. Var det flovt, benyttedes en Robaad, »Pilen«, som Kommunen havde ladet bygge til det Formaal.

*Det udtjente Pileskur, som tidligere lå på ydersiden af Ndr. Mole.
De på samme sted liggende træbygninger rummer i dag kajakklubben »Pilen«.
Maleri af Axel Johansen 1915. Dragør kommune.*

Omtrent midt paa Nordre Mole paa Ydersiden var rejst et aabent Skur, 4 Pæle med Tag over og en Platform ind over Stenene. Det var Pilehuset. Naar »Pilen« hang der, sparedes Roning gennem Havnen. Naar der kom Skib paa Grund et Stykke ned ad Kastrup til, afgjorde Havnefogden, om den store Baad skulde bruges eller Robaaden - ofte »Pilen«. Havnefogden og de, der skulde med, firede hurtigt Jollen i Vandet. 3 Aarer i Gang, saa gik det hurtigt. Kastrup Bjergene var ogsaa raske i Vendingen. Som oftest kom den Baad først, som havde nærmest til Skibet. Var et Skib strandet ved »Ravnen« Nord for Dragør, kom der selvfølgelig ingen fra Kastrup, ligesaa lidt som Folk herfra Byen forsøgte at komme først til Nordre Røse. Det endte med, at der blev sat en Grænse ved Sandhagen (2-Kosten kaldet). Nord for var Kastrups, Syd for Dragørs.

Sommeren 1883 sejlte jeg med Barken »Danmark« herfra Byen som 2. Styrmand. En Sommersøndag vi laa paa Rheden, saas en efter den Tids Forhold temmelig stor Dampbaad kommende ind Syd fra, liggende meget lavt paa Vandet, især Agterskibet. Den passerede tæt Øst om »Danmark«. Lodsens, der var om Bord, var senere Lodsbogholder D. Jans⁵⁸. Den havde en jævn god Fart. Lidt senere var der en af Mandskabet, der gjorde den Bemærkning, at Dampbaaden styrede ret ind mod Land. Det var rigtigt nok, et Øjeblik efter stod den fast, og Agterskibet sank dybere ned, saa Vandet har staaet ind over Dækket. Den havde i Nærheden af Falsterbo rørt en Sten, var skuret over den, men havde faaet en meget betydelig Lækage i Agterskibet. Kaptajnen, engelsk, mente ved deres egne Pumper at kunde holde den flydende ind til København, men da Lodsens kom om Bord, var Agterskibet allerede sunket en Del. Herudfor Byen kunde de indse, at den vilde synke i Farvandet, derfor blev den sat paa Grund, ikke omkring »Ravnen«, hvor der er fuld af Sten, men nede paa Sandgrunden ved 2-Kosten, lidt Syd for, saa Bjergningen kom til Dragør. Det skal have været en pæn Bjergesum, der kom til Byen. Hvor længe Bjergningen varede, ved jeg ikke, Mandag fortsatte vi Rejsen med »Danmark«.

⁵⁸ *Lodsbogholder D. Jans*: Dirch Jansen Jans (1845-1922), gift med Niel Isbrandt Schmidts, bopæl Fogdens Plads 7.

Isvintre

Kolde Vintre kommer med Aars Mellemrum, de strengeste bliver mest omtalt og huskes bedst.

Vinteren 1876-1877 var vist ikke saa overvættes streng, men en Overgang var der saa megen Is i Sundet og Bugten, saa Dampskibene sad fast i længere Tid. Da Isen kom i Drift, skruede den to Dampbaade ind paa Grunden ved Søndre Røse og Sandrevet. Fra den ene gik Mandskabet fra Borde og trak med to lette Baade over Isen herind til Byen.

1883, Januar og Februar var der ingen Frost af Betydning og ingen Is. Jeg rejste hjemmefra den 24 Feb. med Dampbaad til Königsberg, derfra over Land til Memel, hvor Barken »Danmark« herfra laa og lastede Træ til England. Jeg skulde være 2. Styrmand. Vi forlod Memel den 5. eller 6. Mar. og kom herop til Dragør Rhed og ankrede den 8. Vinden var nordlig, og det begyndte at fryse. Den 9. Mar. blæste det en piv Storm. Vi laa for begge Ankre og meget Kæde. Vandet, der røg over, blev Is med det samme. Om Aftenen flovede det af, og Isen lagde sig ud til Kanten af Farvandet og var saa stærk et Ætmaal senere, at den kunde bære en Baad. Kaptajnen havde været i Land hele Tiden. Vi manglede 2 Mand i fuld Besætning, de skulde om Bord paa Rheden her. For nu at komme om Bord maatte Kaptajnen tage Lods. Tømmermandens tunge Værktøjskiste blev med det øvrige Tøj sat i en af de smaa Lodsbaade, som saa af de unge Lodser blev trukket over Isen ud til Kanten, hvortil Isen laa, Baaden sat i Vandet og roet ud til Skibet. Lodsens, der kom om Bord, var min senere Svigerfader Carl G. Petersen⁵⁹.

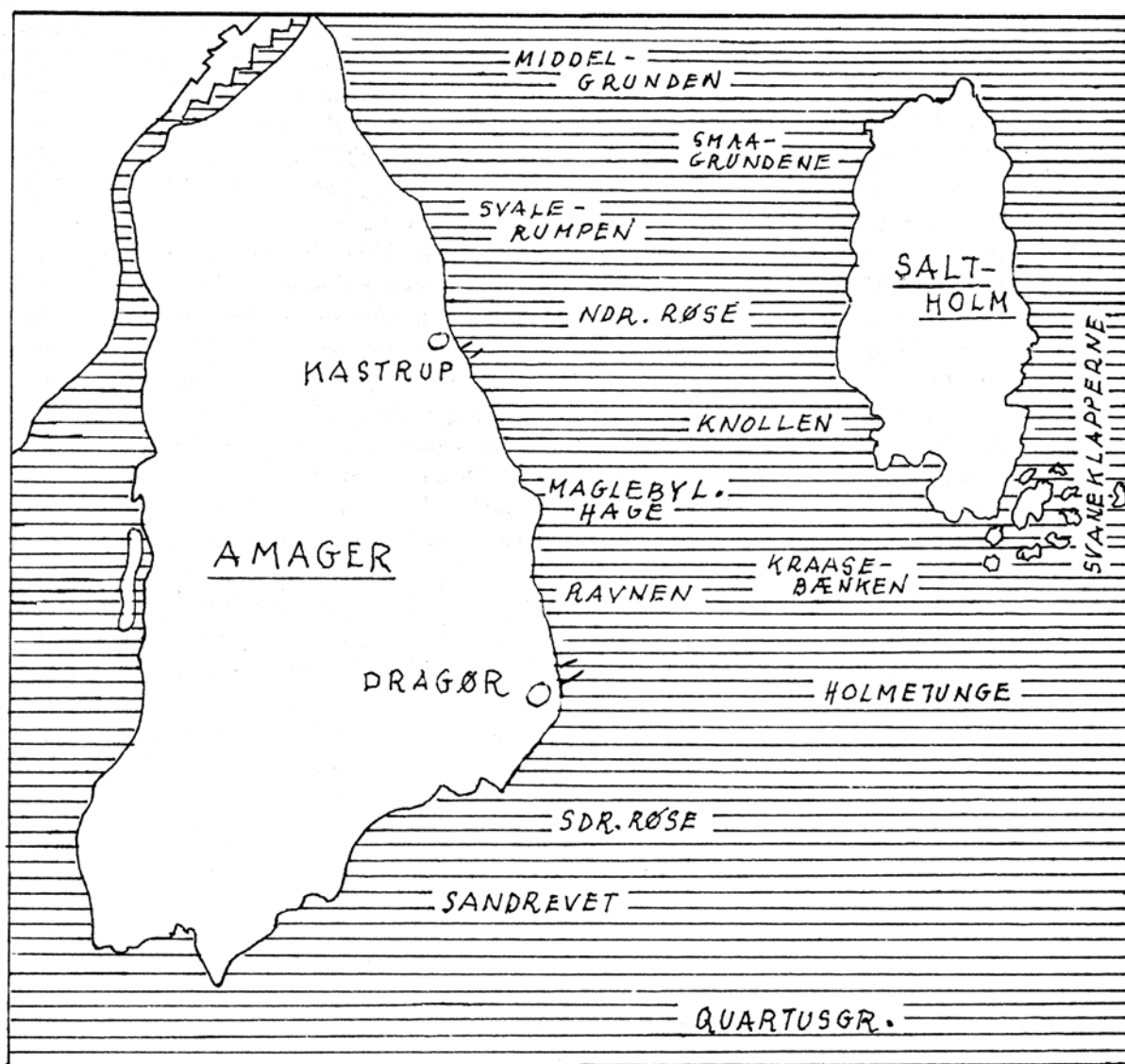

*Under en isvinter ises der render i havnen, for at frigøre byens skonnert og lodsjollerne.
Tegning af Chr. Mølsted dateret 1899.*

⁵⁹ Carl Georg Albert Petersen (1837-1915), lods, gift med Trein Dirk Blichmanns, bopæl Lybækstræde 6.

Imidlertid var det bleven hen paa Dagen, men der blev strax sat Sejl og lettet, og saa krydsede vi gennem Drogden. Om Aftenen blev det helt stille, saa ankredes paa Københavns Yderrhed, det frøs stadig haardt Næste Morgen var Vinden N.Ø., Is overalt med enkelte større og mindre Vaager. Isen var kun tynd, men solid nok, saa Skibet ikke nemt kunde forcere den.

Efter Lodsens Ordre blev der paa Klyverbardunen paa begge Sider sat en Blok med et langt Toug i, der blev saa bundet vore største og tungeste Træfendere i den ene Ende af Touget, og saa blev Fenderne kastet ned paa Isen. Hver Vagt skulde staa paa hver sin Side og hale op og ned og paa den Maade bryde Isen. Saa blev der lettet i en Vaage, og vi kom i Gang. Træstykkerne blev halt op og ned, paa den Maade gik det. Aabne Pletter var der, der fik Skibet rigtig Fart, men de aabne Vaager skulde ogsaa bruges til at vende i. Det gik forholdsvis rask nedover, da Isen var kommet i Drift nordover.

Kort over grunde i Drogden.
Den i teksten nævnte Lillegrund, er ikke gengivet.
Den ligger ca. 3 sømil sydvest for Quartusgrunden.
Efter søkort fra midten af 1800-tallet.

Vi var 8 Sejlskibe, men de 7 blev stikkende fast i Isen, vi var det eneste Skib, som slap ud i frit Vand. Det var ubetinget vort Isbryderarbejde, der hjalp, og Skibet var, en god Sejler. Det var tidligere en af den danske Marines Skibe, havde været Korvet og Navnet var da »Najaden«. Dagen efter vi var sluppet Helsingør ud, var Sundet helt spærret, kun Dampbaade kom igennem.

1888 var der ogsaa meget Is, især paa Køge Bugt. Her udfør Byen var af og til aaben Vand, og Isen var ikke stærkere en Periode, end at Dampbaadene gik igennem og naaede op paa Bugten, men der kunde de ikke komme igennem. Der sad op mod 30 Dampskibe fast, nogle syd- andre nordfra. En Nat blæste det op med sydlig Storm og stærkt sydlig Strøm. Det sprængte Isbæltet, og Skibene maatte følge med, hvor Isen og Strømmen bar dem hen. Én blev sat ind paa Vestsiden af Saltholmen, én ovre ved Flinten⁶⁰, én blev kørt over en Grund og sank paa dybt Vand i Flinterenden.

1893 var ogsaa en meget streng Vinter. Farvandet var tillagt i lange Tider. 3 Dampskibe sad indefrosset ud for Havnen, 2 danske, 1 engelsk. Der var Folk ude hos Englænderen med Mad hver Dag. Mandskabet holder dem selv med Kost i mange engelske Skibe. Den sidste Is fra Køge Bugt gik først i Drift 1. Maj og drev ind i Sundet. Fyrskibet maatte forlade sin Plads.

Ved en anden Lejlighed, det var i 1897, kom en Dampbaad drivende ind med Isen med Flag efter Lods. De trak ud med deres Baad, og en Mand gik om Bord, men der var intet for ham at gøre. Isen førte Skibet ind over Holmetungegrunden. Vi stod paa Land og saa, hvor Skibet krængede mer og mer over, eftersom det blev ført op paa Grunden. Paa Læsiden mod Nord var der isfrit i Skibets Længde. Vi kunde se, hvor de firedø Baadene i Vandet og gik i dem. Skibet laa da saa meget over, at de fortøjede Baadene ved Toppen af Masterne. Isen skruede da op over Damperen. 1 Time senere var Isen borte fra Farvandet, og Skibet rejste sig en. Del igen. Samme Vinter skruede Isen D.F.D.S.-Damperen »Libau« ind over Lillegrund. Her blev Bunden revet op paa den. Da den var presset over Grunden og ud i dybere Vand, sank Forskibet under Vand, Agterskibet stod over Vand paa en Stenpulle. Isbryderen fra Malmø var ude og bjærge Besætningen og tog dem til Malmø. Skibet var kommet nordfra og var af Isen krænget helt Bagbord over mod Øst. Da den var sunket, gik Isen over den og ind igennem Siden af Agterlasten. Derfra skød den Agterlugerne af og førte en Mængde Frugtkasser med sig ud - Appelsiner og Citroner. Flere Dage efter fiskede Lodserne en Mængde af Frugten op. Naar vi havde været ude til Bjergningsarbejde, fyldte vi Madkasserne med Appelsiner. Naar vi tog af de havarerede Kasser, gjorde det intet. Forlasten var mest Skind, Buxbomtræ og Fustager med kemiske Produkter, sidste Slags var ødelagt.

1912 i Begyndelsen af Januar var det let Frost, indtil 8 Grader om Dagen, om Natten omkring 8-10 Grader, senere kun 1-2 Grader indtil den 26. Jan. Vinden den 26. N.Ø. og Snestorm, opklarende med 8 Graders Frost. De første Dage af Februar frøs det 8 Grader om Dagen, 13 Grader om Natten. Den 3. Feb. var der svær Is paa Bugten, den 5. var Sundet islagt, men let passabel. Paa Bugten slap kun kraftige Skibe igennem. Den 6. Feb. om Aftenen satte Isen ind fra Bugten og skruede svensk Dampbaad »Anna Therese« ind paa Holmetungegrunden. Skibet løb fuld af Vand med det samme. Den 7. Feb. Regn og Taage. En tysk Damper, »D. Seidler«, løb i Taagen ind ved Siden af den svenske Baad og blev staaende. 2 Dampskibe var paa Grund paa Lillegrunden, kom selv af. Den 8. Feb. halvklart med diset Horisont, isfrit. Dansk Dampbaad »Else« ind paa Holmetunge lidt Vest for den svenske vandfyldte. Stille og Taage hver Dag med enkelte Klaringer. Den 9. Feb. stor tysk Dampskib paa Grunden, hvor Fyrskibet har sin Station (det var inddraget), kom selv af. Den 11.

⁶⁰ *Flinten*: Nordre eller Søndre Flint, grunde i Flinterenden sydøst for Saltholm.

Dampskibet »Magdalene Fischer« paa Grund ved Kraasebænken (Holmen⁶¹) og en paa Søndre Røse, sidste selv af. Temperaturen omkring Frysepunktet, svage østlige Vinde, meget Taage.

En Dag vi var om Bord i »Anne Therese« og smed Kul over Bord, observeredes gennem Taagen en Skibsbaad drivende. Der blev sendt Baad hen for at bjerge den, der var kun Aare i den, den var gaaet tabt for en af de Skibe, der havde været paa Lillegrunden (engelsk Skib).

Den 15. Feb. en af D.F.D.S.' Skibe paa Holmetunge Øst for Svenskeren, kom selv af. Drivis ved Falsterbo, Stevns og Køge Bugt. Den 24. Feb. Fyrskibet lagt ud. Den 27. Feb. atter ind. Den 18. Feb. en af D.F.D.S.-Skibe paa Sandrevet, blev assisteret af »Bryderen« (D.F.D.S. Isbryder). Den 20. Feb. et Dampskib paa Holmetunge, kom selv af, mistede Varpanker og Trosse, bjerget af Fiskerne. 1. Mar. Snestorm fra N.Ø., stadig Frost og meget Sne. Den 16. Mar. om Natten stille, hele Sundet islagt, men uden Hindring for Dampskibe. Endnu den 19. var der 14 Graders Frost i Jylland. Saa fik Foraaret Magten.

Banelinien mellem Dragør og St. Magleby var i januar 1929 blokeret af sne i flere dage.

1929. I Begyndelsen af Januar var Temperaturen omkring Frysepunktet, omkring 12. Jan. 3 Graders Frost. Den 15. Feb. en forrygende Snestorm fra N. og N.N.Ø.. Hulvejen mellem Dragør og Store Magleby Station var hel blokeret, saa Togene kom kun til Store Magleby. Efter Snestormen kom Frosten, til at begynde med kun 7-8 Grader, men Resten af Januar og hele Februar gik hen med streng Frost, som Regel med fint godt Vejr og Vinden stadig fra Nord gennem Ø. til S.Ø. Den 14. Februar igen en forrygende Snestorm med stærk Fygning fra Øst, og da hele Sundet var islagt, føg store Masser af Sne over Isen ind over Amager. Banelinien mellem Tømmerup Station og Kastrup var paa store Strækninger blokeret af Sne, og da Fygningen stadig vedvarede, kom Banens Tog kun til Kastrup, indtil Fygningen ophørte og Linien kunde ryddes.

Her i Byen blev Hus- og Grundejere tilsagt efter Tur for at skaffe Passage paa Veje og Gader.

⁶¹ d.v.s. ved Saltholm. I Dragør betyder "på Holmen" ofte "på Saltholm" og ikke på den nu nedlagte flådestation.

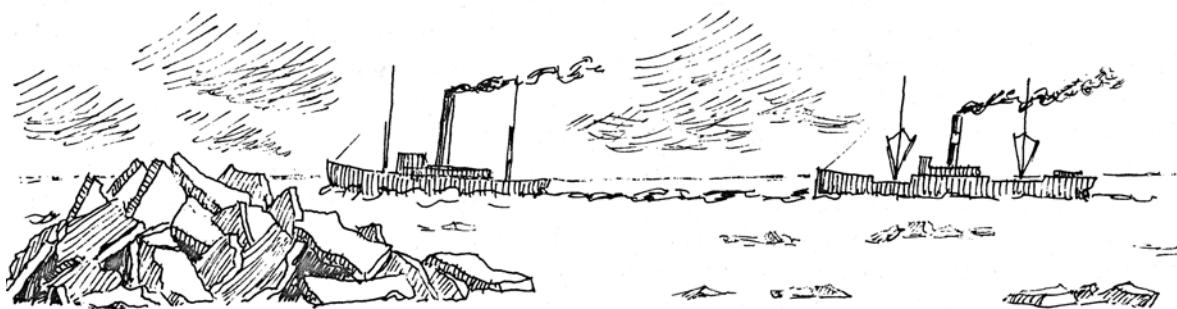
I den første Frostperiode gik Skibsfarten uhindret, men efter et Par Ætmaals stille Vejr blev hele Sundet hurtigt tillagt. Fyrskibet blev inddraget. Da Isen begyndte at drive, skruede den meget store Skodser⁶² op paa Øst- og Vestsiden af Farvandet. Den drivende Is i Farvandet blev saa underskruet og sammenfrossen, at kun store og kraftige Skibe med Besvær kunde forcere Isen, det tog Tid. Københavns Havnevæsens Isbryder gik op paa Køge Bugt og i Nærheden af Falsterbo, samlede de der liggende Skibe i Konvoj og hjalp dem gennem Sundet til København.

Efter Midten af Februar laa Isen langt udenfor Falsterbo ned forbi Trelleborg.

Isbryderen »Vædderen« maatte ligeledes hjælpe de Skibe, der sad indefrosset i den sydlige Del af Kattegat udfor Gilleleje og Øst over. I Sundet var der ogsaa flere Skibe isbunden, de var kommen nordfra og skulde til København. Det frøs stadig, og Isen blev tykkere og tykkere, saa »Vædderen« havde et meget vanskeligt og sent Arbejde. Den Rende den lavede, frøs til med det samme. Den fik ikke mere Tid til at assistere Skibe sydfra. Isen i Drogden laa fast og sikker i mange Dage.

For at holde Trafikken i Gang og bringe Forsyninger til København (især Kul), lejede Staten den finske Isbryder »Sampo«, som sammen med de danske Isbrydere skulde hjælpe Skibe til og fra København. Den blev først beordret til Danzig for at hente syv Skibe, der skulde til København. Da den kom hertil Sundet første Gang, havde den 1 Dampbaad paa Slæb, de øvrige var blevet stikkende i Isen paa Bugten. Det var en Søndag lige over Middag, fint stille Frostvejr, Solen skinnede helt varmt, der var fuldt af Mennesker ude for at se det Syn, naar den gik gennem Isen. Den avancerede godt. Ud for Havnen stoppede den op for at faa Lods, og en Del yngre Mennesker og Drengene løb ud og stod et Stykke fra Skibene, de vilde nyde Situationen paa nært Hold. Da Lodsens var kommet om Bord, fortsattes nordover. Slæberen sprang, da de skulde i Vej, saa Dampbaaden maatte selv følge efter.

I Løbet af 4-5 Dage hentede den adskillige Skibe, som sad i Isen paa Bugten og op mellem Stevns og Falsterbo. Om Natten den 2. Marts kom frisk vestlig Vind og haard Strøm fra Nord, som pressede Isen sydover, saa der blev aabent Vand omtrent fra Nordre Røse til Qvartusgrunden og derfra til S.V.-Kosten paa Amagersiden.

I de Dage kom en meget stor og kraftig Isbryder fra Finland igennem Drogden med en Konvoj af finske Dampbaade, som havde lagt lastede i forskellige finske Havne og nu skulde ledsages ud gennem Sundet. Den var saa dybtgaaende, at de maatte lette den flere Fod, for at den kunde komme igennem Drogden.

⁶² Skodser: skosser, stykker eller tykke flager af is, isskruninger.

Isbryderen kunde ikke assistere alle de Skibe, der sad fast i Isen udenfor Falsterbo. Adskillige sad fast saa længe, at det kneb med Provianten, som maatte rationeres skrap, deriblandt et Par svenske Skibe, som var indefrosset tæt ved hinanden et Sted S.Ø. for Stevns.

Lørdag den 2. Marts blev 2. Styrmand fra hvert Skib og et Par Mand til sendt ind til Stevns for at proviantere. De laa saa langt fra Land, at Folkene ikke kunde naa tilbage samme Dag. De skulde proviantere om Lørdagen, og saa om Bord med Maden om Søndagen. Men Natten mellem 2. og 3.3. kom den friske vestlige Vind, og da Svenskerne kom til Stranden Søndag Morgen, var der aabent Vand og ingen Skibe at se. Isen med Skibene var drevet længere Øst paa. De Folk, der var kommen i Land, fik en Ferie, rejste til København og kom senere hen om Bord i deres Skibe igen.

*Issituationen under vinteren 1922. Isen er skruet op om begge moleheder.
Bag slæbebåden ligger byens lodsjoller.
Maleri af Axel Johansen. Dragør Rådhus.*

Den 23. Februar gik en af det Østbornholmske Selskabs Skibe fra København, arbejdede sig gennem Flinterenden og var Søndag Middag et Stykke N.Ø. for Fyrskibsstationen (Quartusgrunden), der blev den siddende i den tykke underskudte Is. Efter at have sat der 4 Dage gik 7 Passagerer, 6 Mand og 1 Kvinde, i Følge med en af Skibets Matroser fra Borde for at gaa ind til Dragør. Det blev en lang og drøj Tur over den sammenskruede Is. Damen stak Benene igennem noget tynd Is og blev en Del vaad, men hun havde Tøj i sin Haandkuffert, skiftede paa Isen, og kom kvik og velbeholden i Land sammen med de øvrige. Matrosen gik alene tilbage efter først at have været med Fritz Egerod⁶³ hjemme og faa Kaffe. Matrosen blev ledsaget et Stykke paa Vej.

Den Isbryder, som kom med de finske Skibe, havde hjulpet flere Skibe løs ovenfor Falsterbo, de fulgte med ind i Sundet, hvor de maatte klare dem selv. Isen var da lettere at komme igennem, Sundet til dels isfrit til København gennem Inderdybet.

⁶³ *Frits Ferdinand Petersen Egerod* (1890-1929), skibsfører, søn af overlærer C. C. Petersen ved Dragør skole, gift med Nellie Mathilde Blichmann, bopæl Stralsundstræde 4.

Den 6. Mar. var Vinden N.Ø. og nordlig med en 8 Graders Frost om Natten, men Isen var nu mere svækket, saa kraftige Dampskibe med Besvær kunde klare dem gennem Isen sydpaa. Den 8. var en af de store finske isbrydere (Janhakan?) i Sundet - vistnok den, der var kommet med de finske Skibe fra Østersøen. Den samlede de Skibe sammen, der laa indefrossen i København og Malmø og de Skibe, der havde Last til Finland, og gik med dem til Helsingfors.

Samme dag stormende Kuling fra Vest med haard, nordlig Strøm. Strømmen og det salte Vand fra Nordsøen tog stærkt paa Skodserne, som stod fast i Bunden paa begge Sider af Farvandet. Overdelen faldt sammen, og til sidst kunde Kolossen flyde og drive bort. Da Barrieren var borte, førte Vinden fra Vest Landisen med til Søes. Med Stormen fra Vest pressedes Isen saa fast sammen ved Helsingør, at Isbryderfærgen »Thor« var 17½ Time om at naa fra Helsingør til Helsingborg.

I Februar, medens Isen laa aldeles fast, gik nogle Fiskere ud med Øxe og huggede Huller i Isen og pilkede Torsk. Det blev en god Forretning, de fik en Mængde Torsk, fik 40 Øre Pundet. De havde Slæde med og store Sække til at komme Torsken i. De høje Priser varede kun et Par Dage, alle unge Mennesker skulde ud og pilke. Selv Børn drog ud med Slæde. Pilkehuller var der nok af.

Leg paa Isen

Vinterdage, naar der var Is og det indtraf med Tøvejr, var der noget, der hed byge eller bøje Is. Naar 4-5 Dreng eller flere skulde byge Is, stillede vi os i Række paa den faste og helst tykke Is, gik saa frem og tilbage over et bestemt Stykke. Til at begynde med var der Intet at se paa Isen, men snart viste der sig en Bakke foran vore Fødder, som blev højere jo flere Gange, der blev gaaet frem og tilbage. Samtidig lagde vi Armene over hinandens Skuldre, for at ingen skulde knibe ud, naar Øjeblikket kom, at Isen var saa mør, at Benene stak igennem. Der var bestemte Strofer, der blev sunget under Bygningen:

Hulladi, Hulladi, Hulladi Hop
Falder vi paa (nok sagt) saa rejser vi os op

Gid I vilde plumpe, hver eneste en
Og Alle sammen faa vaade Ben.

Sidste to Linier skulde helst synges af Tilskuerne. Isen kunde holde længe, uden at nogen stak Benet igennem, men skete det først, og Vandet løb op over Isen, var det hele snart i Stumper og Stykker. Der vankede adskillige vaade Ben, men naar det ikke var mere end en Træsko-fuld, var det ikke saa farligt. Ind paa Land, Vandet ud af Træskoen, vride Strømpen, saa helst lidt tørt Græs i Træskoen og saa i Gang med at byge næste Felt.

Det var Bækken⁶⁴ (nu Springvandet), Rytteren og Batterisbækken. Der var Vand til Knæene. I Stranden stagede vi paa Isstykker.

⁶⁴ Bækken: det vandingssted, der lå i den nordlige ende af Vestgrønningen. Det blev i 1907 omdannet til et springvandsanlæg, men er i dag bedre kendt som anlægget over for Dragørhjørnet.

Skolen

*Den nu nedrevne drengeskole på Vestgrønningen.
Opført 1827, nedrevet 1956.
Efter postkort fra omkring 1900.*

I Skolen var der i min Barndom og tidligere, noget der hed Bihjælper⁶⁵. Det var i den Klasse, der besøgte Skolen om Eftermiddagen. (Det var at gaa med de Smaa. Dem der gik i Skole om Formiddagen, var de større Dreng).

Dem der blev udtaget til at være Bihjælper, var dem der sad øverst i Klassen, 1-2 ad Gangen, til at gennemgaa Regnestykker og læse med 10-12 af de Dreng, der var længst tilbage. Jeg sad som Nr. 2 i Eftermiddagsklassen og har været Bihjælper adskillige Gange. Det jeg husker bedst af det var, at nogle af dem, vi skulde undervise, havde en egen stram Lugt i Tøjet, saa det var ubehageligt at staa bøjet over dem for at sætte Vedkommende ind i almindelig Addition eller Subtraktion. Naar man saa efter en Examen blev flyttet over med de Store, vankede der Tryk (Stød og haarde Knubs i Ryggen) til alle dem, der første Gang mødte om Formiddagen.

⁶⁵ *Bihjælper*: en undervisningsmetode, der skulle gøre det muligt for en lærer at undervise et stort antal elever på én gang, hvilket opnåedes ved at lade børnene undervise hinanden. Metoden blev indført 1819 og officielt afskaffet 1865, men har sikkert fungeret i længere tid.

I den Klasse var der ogsaa Extragering, ikke som Bihjælper, men med at gaa med Altersbogen og op at synge.

Menigheden i Dragør hørte ind under Store Magleby Kirke. Naar Folk herfra skulde til Alters, mødte Vedkommende Fredag eller Lørdag hos Skolelæreren og blev tegnet til Alters. Deres fulde Navn blev indført i en Bog, Altersbogen, og den skulde saa en Skoledreng Lørdag Kl. 4-5 gaa op til Degnen i St. Magleby med. Det var jo ikke saa farlig, men der var tit Uvenskab mellem Drengene her og deroppe, de laa omtrent altid i Krig med hinanden. Det skete nogle Gange, at naar Altersbogen var afleveret til Degnen, fik Drengen paa Turen hjem Klø af Drengene deroppe. Gengæld blev der øvet, naar en eller et Par Drengene deroppe fra havde Ærinde hernede. Det var et gammel Nag Byerne imellem. Vi var 50 Drengene i Klassen, og det gik efter Tur at gaa med Bogen. Saa der var langt mellem hver Gang at gaa op med Altersbogen.

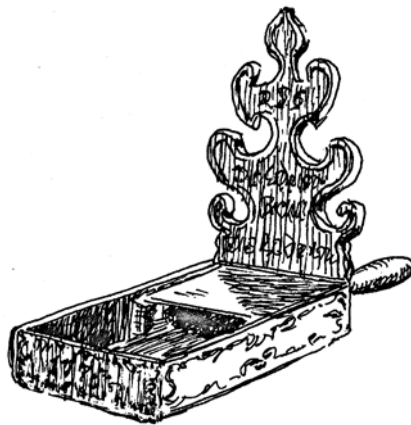
Til Bryllupper og Begravelser herfra Byen skulde Skolen afgive 10-12 Drengene til at synge og sammen med Læreren som Forsanger møde ved Store Magleby Kirke i god Tid.

Ved Begravelser kunde man sagtens naa det. Hele den mandlige Del af Ligfølget gik bagefter Ligvognen hele Vejen op til Kirken, Kvinderne kørte. Naar Ligvognen og Følget var naaet op til Kirken, tog Ligbærerne Kisten af Vognen. Vi Drengene gik foran med Læreren i Spidsen. Naar Kisten kom ind i Porten til Kirkegaarden, begyndte vi at synge. Naar vi kom ind i Kirken, gik vi ogsaa der foran op mod Kordøren, hvor Kisten skulde staa. Der drejede vi til højre ind i de to øverste Bænke lige under Prædikestolen. Der sad vi saa og sang, hvad der fordreides, og skulde ogsaa synge igen ved Graven. Jeg husker ikke, om vi gik foran Kisten, naar den blev baaret ud. Der blev ikke sunget som nu.

Bryllup og Begravelse var saa at sige altid Kl. 2. Vi holdt mest af at synge for Bryllupper, det var mere fornøjeligt. Det gik altid hurtigt for Brudefolk med Følge at komme op til Kirken, alle kørte, og helst med saa meget Fart, de gamle Vognmandsheste kunde præstere. Naar Vejret var godt, stod vi altid ude paa Vejen ved Røstholderens Hus⁶⁶ (han var Graver), derfra kunde vi se ned ad Kirkevejen. Naar saa de første Vogne var synlige paa Bakken ved Villum Svendsens Gaard⁶⁷, lavede vi os til at gaa ind til vores Plads under Prædikestolen. Der blev kun sunget, naar Brudeparret gik til og fra Alteret, og det var omtrent altid de samme Salmer - »Du ledte frem al Godheds Gud« og »De knælede ned med Ja mod Ja«, begge samme Melodi. Saa lagde vi rigtig kraftig i, saa det kunde høres over det hele.

⁶⁶ *Røstholderens Hus*: (Bytjenerhuset) lå på Kirkevej lige over for Store Magleby Kirke. Huset blev nedrevet for en vejudvidelse. Røstholderen eller rustholderen var den gamle benævnelse på bytjenerembedet i Store Magleby.

⁶⁷ *Willum Svendsens Gaard*: "Alleenlyst" på Kirkevej. I Dragør kaldet "2. Bondegård". Gården brændte 1971, og på stedet ligger i dag parcelhuse (mellem Thimandsvænget og Kirkevej). Man kan endnu se en stump af den allé, der førte fra Kirkevej op til gården.

De gamle Offertavler opbevares, en langstrakt Kasse med Haandtag, cirka 1 Fod lang, udskaaret og malet. Jeg har været med til at bære dem rundt under Gudstjenesten fra Stol til Stol, 3 Drenge, en til hver Tavle, vi fik hver 4 Skilling.

Vinterdage kunde det være ret ubehagelige Ture. Varme var der dengang ikke i Kirken, og kom vi for tidligt op til Kirken, gik vi ind i Vaabenhuset, der var Læ, men ligesaa koldt som udenfor.

Saa var der endnu den Gang en gammel overleveret Skik, at der blev skudt med Gevær ved Bryllupper, selvfølgelig løst Krudt. Unge Mennesker, Kammerater eller Venner til Brudeparret mødte Bryllupsdagen op paa Bøhms Bakke⁶⁸ (Carl Leths Hus ligger der), hver med sit Gevær (Forladere som Regel). Og naar Brudefolkenes Vogn passerede paa Vejen til Kirken, blev der affyret Skud til Ære for Brudeparret. Saavidt jeg husker, blev Skydningen forbudt først i 1870erne, da et Par Heste løb løbsk.

⁶⁸ *Bøhms Bakke*: lå ved det østlige hjørne af Kirkevej/Linde allé, hvor der tidligere var en forhøjning i terrænet. Her lå et gammelt stråtekt hus, hvor Ane Emilie Bøhm (1843-1913) ("Mille Bøhm") boede. Malermester Carl Leths hustru Anna Christine Margrethe Bøhm var niece til Mille Bøhm og arvede hendes hus, der blev nedrevet og erstattet af en villa. I dag ligger her - og på naboejendommen "Højerup"s areal - ejendomskomplekset "Dragørhjørnet", opført i midten af 1950erne.

Fastelavnsbal

Fastelavn var som nu med Baller og Maskerade, men Arrangementet var helt anderledes end nu. Af Foreninger fandtes kun Sangforeningen, som holdt Bal for sine Medlemmer og enkelte udenfor Foreningen.

Ellers var der Skolebørnenes Bal, de unges (ugifte) Bal og iblandt Skibsførere og Lodser sammen. Saa var der et Par Steder, hos Lars Olsens⁶⁹ og Ane Per Christens⁷⁰, hvor der Fastelavnsmandagenes Eftermiddag var 4 Skillings Bal. En Mand spillede Violin, saa mødte Mødrene med deres mindre Poder, betalte 4 Skilling pr. Styk, saa kunde der danses 3-4 Timer. Mødrene blev saa siddende, og Knebren gik, saa de var ved at overdøve Musikken, baade Voksne og Børn morede dem.

I huset bagest, Strandstræde 28, havde Lars og Karen Olsen deres dansestue.

Naar de større Skolebørn (mellem 10 og 14 Aar) skulde holde Bal, blev der begyndt i god Tid, mindst 14 Dage i Forvejen. Der var 5-6 Drenge af de ældste, som førte Liste over Kammeraterne, som skulde med. De skulde ligeledes aftale med vedkommende Vært om Leje af Lokale og Musik, som oftest 1 Musiker. De sidste Aar jeg var med, var der 2 Violiner. De samme Drenge skrev Liste over de Piger, der skulde med til Ballet, og Søndagen før Fastelavns Søndag gik der gerne to Hold Drenge, 3-4 i hver, det ene Hold i den sydlige Del, det andet Hold i den nordlige Del af Byen. De skiftedes til at føre Ordet. Invitationen lød som Regel saaledes, naar det var en eller begge Forældrene, der tog imod: »Jeg skulde hilse fra Selskabet, om jer Ane, Marchen (eller hvad Navnet nu

⁶⁹ *Lars Olsen*: Lars Olesen Larsen (1827-1905) - eller Lars Ols - sømand, født i Vesterø sogn på Læsø, gift med Karen Crilles Pietersens (1832-1910), bopæl Strandstræde 28. Billede side 42.

⁷⁰ *Ane Per Christens*: Anna Peder Christensen Johannsens (1811-1881), enke efter arbejdsmand Albert Larsen Albert (1810-1861), bopæl Stormgade 3.

var) maa komme med til Bal Fastelavns Mandag Kl. 8«. Lød Svaret saa bekræftende, blev der sat Kryds ved hendes Navn. Maatte hun kun komme med een Nat, blev det noteret. Pigen, der blev inviteret, var selvfølgelig hjemme og var hel undseelig over at se saa mange komme for at bede hende med. Saa skete det, at der blev sagt »værsgod, sid ned« saa kom Flasken frem med en sød Snaps eller Ribs- eller Solbærsaft. Naa, det skete nu ikke hvert Sted.

Naar Listen saa var gennemgaaet, blev Resultatet opgjort, og det var altid tilfredsstillende, ingen nægtede deres Døtre at komme med.

Planen for Ballet lød paa at møde i Lokalet Fastelavnsmandag Kl. 8, danse til Kl. 7 Tirsdag Morgen med Kaffedrikning om Natten, hvile om Tirsdagen. Onsdagen møde Kl. 2½ til Kaffedrikning og Dans til Kl. 6. Saa møde igen om Aftenen Kl. 8 og danse til Kl. 1-2 Nat. Saa var der Ro til Søndag Eftermiddag Kl. 2½. Der begyndtes med Tøndeslagning for Drengene, saa Kaffedrikning og Dans ovenpaa til 5-6 Tiden. Kl. 8 skulde der mødes igen og helst maskeret, men der var ingen Samling i det til at begynde med. Alle skulde ud til Venner og Familie, saa de kunde se, hvor nydelig Vedkommende tog sig ud. Var der ikke Familie, eller Besøget hos dem var endt, gik vi fra et Hjem til et andet, for ikke at tale om enkelte af de Handlende, hvor der vankede Bolsjer. Andre Steder vankede der en lille Forfriskning. Ved godt 9-Tiden mødte de fleste dog i Lokalet, og saa gik Dansen til den lyse Morgen med en Kaffedrikning midt paa Natten.

De to første Aar jeg var med (jeg har vist været 11 Aar første Gang), maatte hver Dreng møde med Brænde, et Par Favnstykker eller en Sæk Plankeklodser. Det var til at lave Kaffe ved og koge Vand til Punch. Ligeledes skulde hver Dreng stille med et Par Lys, og det var mest Tællelys. De skulde i Løbet af Natten stadig pudses (snydes) og fornyes, og kom en til at sidde for længe under en saadan Praas, kunde det hælde man fik Tælle paa sig. Stagerne, der hang paa Væggen, var ellers formet, saa de opfangede Tællen.

Ind i Halvfjerdsene, da Petroleumslamperne blev almindelige, faldt baade Lys- og Brændeydelsen bort. Saa utrolig det nu lyder, blev der købt flere Potter Rom til hver Nat, og det var Drengene selv, der besørgede Indkøbet. Nede i Ny Kro (nu den gamle Kro) blev der hentet saa og saa mange Potter Rom paa en Dunk. Det skete nogle Gange, at dem der hentede Dunken toldede paa Vejen hjem til Lokalet og paa den Maade fik mere end de kunde taale. Ellers gik det i det store og hele pænt og ordentlig til, dertil bidrog Konen i Huset meget (Karen hed hun). Hun fik Rommen i Forvaring og holdt Opsyn med dem, der vilde pimpe mere, end de kunde taale. Punchen var selvfølgelig ikke af det stærkeste Bryg, men stram nok til Børn.

*Lars Olsen og hans hustru Karen.
Fotografi optaget omkring 1904 af Lauritz Jensen.*

Ballet blev i mange Aar holdt hos Lars Olsen, nuværende Strandstræde Nr. 20⁷¹. Det var en 3 eller 4 Fags Stue, lille Forstue og Køkken, og ud mod Gaden et lille Værelse. Møblerne var i de Dage sat paa Loftet.

De unge Mennesker afholdt deres Bal hos J. A. Schmidt⁷², nu Købmand H. Jans' Ejendom. Det var et i Forhold til Tiden stort Lokale med særskilt Værelse til Drikkestue. Paa Balnætterne gik der stadig en Strøm fra det ene Sted til det andet. Naar vi Dreng skulde til det store Lag, gik vi ikke alene - nej, den Pige, man dansede mest og bedst med, skulde med, saa havde vi Parti (Navnene med Kridt paa Plankeværket). Ligeledes var det, naar de store skulde ud, hvor vi dansede. Vi børn holdt mest af at komme ned hos de store, der var bedre Plads, og saa havde de 4 Musikanter, de samme gennem mange Aar. Zangenberg trakterede Hornet, Ingemann første, N. Borg anden Violin og Buch havde Bassen (anden Violin var her fra Byen). Dansen gled jo lettere der til den gode Musik.

I 1874 eller 75 flyttedes fra Strandstræde ud paa Syd hos Niels Borg⁷³ (nu Bymandsgade, Baggers Ejendom), der var mere Plads. Og dog kneb det med Pladsen, især før Kl. 11-12. Der var noget, der hed Snyltere, og dem var der mange af. De kunde, især Søndag Aften, naar der var Maskerade, fylde 3/4 Del af Lokalet. De skulde gaa Kl. 10, men mange blev rolig siddende. Det var Forældre og Søskende, men største Parten og de mest vanskelige at faa ud var Folk, der ikke havde nogen som helst Tilknytning til de dansende. Hos Niels Borg var det en Maskeradeaften saa slemt med Snyltere, at vi kun havde en lille Plet at danse paa. Saa blev der holdt Skibsraad i en anden Stue. En Dreng blev placeret under hver Lampe, de øvrige samledes ved Musikken. Paa et givet Tegn blev alle Lamperne slukket, og vi der stod ved Musikken, stormede ind paa Tilskuerne, som ikke paa

⁷¹ *Strandstræde 20*: Dragørs gadenumre er senere lagt om, så ejendommen har nu adresse Strandstræde 28.

⁷² *J. A. Schmidt*: Jens Andersen Schmidt (1836-1882) havde fra 1862 købmandshandel på hjørnet af Strandgade og Strandlinien. I et lokale i ejendommen var der indrettet dansesal, hvor byens foreninger kunne afholde baller.

⁷³ *Niels Borg*: Niels Jansen Borg (1825-1882), sømand, gift med Ehm Niels Christiansen Hellers (1824-1880), bopæl Bymandsgade 9.

Opfordring havde villet forlade Lokalet. Det hjalp, men der blev af flere kvindelige Snyltere langet Næsestyre ud til den Dreng, der kom i deres Nærhed.

Piger og Drengene havde hver sine Udgifter at betale. Drengene betalte for Lokale, Musik, Rom, Sukker, Lys og Brænde. Pigerne skulde betale for Kaffe, Fløde, Sukker og Brød og desuden i det lille Lag, naar de var med hele Tiden for 1 Kande Punch, for 1 Nat $\frac{1}{2}$ Kande Punch. I det store Lag, hvis en Pige var med hele Tiden $\frac{1}{2}$ Bolle Punch, for 1 Nat en Kande Punch. Pigerne maatte om Natten selv hente Brødet til Kaffen hos Bageren. Det var blandt Drengene et eftertragtet Job at komme med Pigerne hen og hente Brød. Pigerne saa det gerne, bælgmørkt var det paa Gaden, og saa var de fri for at bære Kurven.

Søndag Nat blev Pigernes Punch drukket. Naar Bollen kom ind paa Bordet, blev den eller de Piger, hvis Punch det var, hentet frem til Bordet, fik et Glas Punch i Haanden, og saa blev der sunget:

»Og dette skal være (Pigens Navn) Skaal, Hurra, Hurra,
og Skam for den som ikke (Navnet) Skaal vil drikke
Hurra, Hurra, den Skaal var bra, drik den af.
Gid hun maa længe leve,
i Fryd og Velstand svæve,
Hurra, Hurra, den Skaal var bra Hurra«.

Saa gik der en lille Tid, saa kom der Punch igen, og andre Piger fik deres Skaal, indtil hele Rækken var gennemgaaet. Punchen var ikke stærk, de store kaldte det for Sødtevand.

Naar de Voxne sang Skaaler, var det mest som ovennævnt, men der var Sange med flere Vers, jeg husker kun følgende Strofer:

Var denne Skaal ej vakker
Jo, jeg for Skaalen takker
og drikker den med Fornøjelse

og saa lidt af et andet Vers:

God Vind for den som sejler
og Ja for den som bejler
og Penge ud i Lommen hos
den trængende Mand

Baade hos Lars Olsen og hos N. Borg kom Mænd ind i Privatlejligheden og købte en Kande Punch for 1 Kr. I Strandstræde var kun Plads til 8-10 Personer, og saa sad de pakket godt sammen, men jo mere Trængsel, des bedre Humør. De foreslog Værten, han skulde tage Papiret af Væggen, for at give mere Plads.

Naar Fastelavnen var overstaaet blev Regnskabet gjort op, og en bestemt Aften mødte Selskabet igen til Betaling. Og naar alt var ordnet, tog Lars Violinen ud af Hylsteret, og saa gik Dansen gladelig til henimod Midnat. Hele Fastelavnsugen løb vi Drengene stadig ned hos Lars Olsen (han var Læsøbo), snakkede med ham eller drøftede Sagerne indbyrdes.

Gækketid og Paaskeæg

Efter Fastelavn kom Gækketiden, saa skrev vi Brev til Pigerne, og de til os. Der var en Del forskellige Gækkevers, men det mest benyttede var:

En Vintergæk, en Sommernar
En Fugl foruden Vinger
En lille Ven, som har dig kær
Dig denne Gave bringer.

Derefter ofte en Efterskrift, nemlig:

Digtet i Vejle, skrevet i Rom
gæt saa hvorfra Brevet kom.

Eller Drengene skrev:

Min Gæk skal Du være
indtil Du mig et Æg forære.

Underskriften var altid Tal, enten Vedkommendes Navns Forbogstavers Nummer i alfabetisk Rækkefølge, eller Tallet paa Navnets Antal af Bogstaver. Mit Navn, Alfred Lauritz Schmidt, var 1-12-19 eller 6-7-7. Man kunde altid slippe ud af, hvem der havde skrevet Brevet - altid en Pige, der havde været med paa Ballet. Flere havde samme Forbogstaver i Navnet, derved kunde man gætte forkert. Men fik Vedkommende, der havde skrevet Brevet, ingen Svar, røbede de dem ofte selv ved at spørge om en ikke havde modtaget deres Brev.

Papiret vi brugte, var ikke det fineste. Kneb det, saa et Blad ud af Skrivebogen, men det var ikke velset. De blaa Streger røbede, hvor det stammede fra.

Et stykke rent hvidt Papir, lagt sammen som et lille Ark, eller eventuelt et Ark Brevpapir, hvoraf der prægtig lavedes 2 Ark Papir. Pigerne Breve var som Regel fikset lidt op. Naar Arkets Størrelse

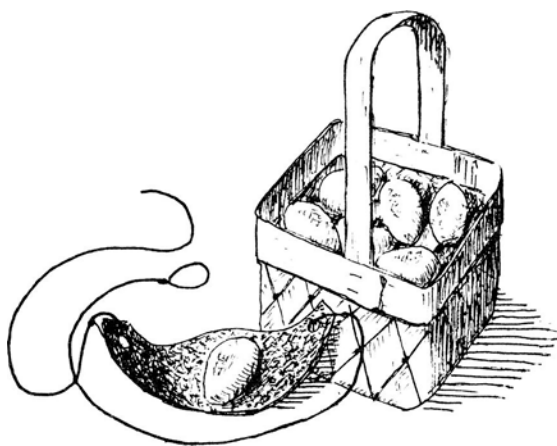
var dannet, blev der med Saksen klippet fine Takker Kanten rundt, det var helt fint. Konvolut var der ikke Tale om. Naar Arket var beskrevet, blev det lagt akkurat sammen, den ene Ende stukket ind i den anden, glattet pænt ud, en Oblat paa, og saa kom Udskriften. Som oftest flere Breve paa en Gang. Rigtig fint Papir med Konvolut til og et lille Glansbillede paa Arket var ikke helt ukendt, som Regel en Fødselsdagsgave, der ikke rakte langt til Gækkebreve.

Inden Brevet blev lukket, kom der en Vintergæk i, eller naar det kom højt, et lille Glansbillede i eller Overføringsbillede klistret paa. Det blev ikke af Brevskriveren sendt direkte til Adressaten, men vandrede gennem mange Hænder, før det naaede Bestemmelsesstedet. Korrespondancen varede kun en 14 Dages Tid, saa var der Ro, indtil Paasken kom.

Alle Paaskedagene, naar Vejret tillod det, samledes mange Mennesker paa og ved Blushøj. Fra gammel Tid var det Skik, at Skærtorsdag og Langfredag skulde de mindre Børn møde paa Blushøj og pille Sten af, saa at der, naar de i Paaskedagene trillede Æg ned ad Blushøj, ikke fandtes nogen Sten eller Ujævnheder, der kunde ødelægge Ægget eller hindre Farten. De større Børn samledes gerne til en Agter eller, som det nu kaldes, 2 Mand frem for en Enke, Dreng og Piger sammen. Selskabet, der havde været med til Fastelavnsballet, var gerne de førende. Saadanne Løbeture kunde give Varme, hvad kunde gøres nødvendig, da det ved Lejligheder kunde være brødt koldt.

De unge fra 15-16 Aar til 20 legede ogsaa Agter, men det kneb mere med Kavalierer der, en Del var kommet ud at sejle, og flere havde høj Hat paa, som de selvfølgelig skulde lægge fra dem, naar de legede Agter. De kneb hellere ud.

Paaskedags Eftermiddag Kl. 2-2½ stillede Drengene i en vis Spænding ved Blushøj. Den Dag gav Pigerne, der havde været med til Fastelavnsballet, Æg til Drengene, der hørte til Selskabet. De havde ikke et Æg til hver Dreng. Antallet var forskelligt efter Hjemmets Evne, og hvor godt vedkommende Pige kunde tale for sin Moder.

Naar vi saa gik rundt paa Marken ved Blushøj, kom saa en, saa en anden Pige med Æg, gerne var der to i Følge. Der blev sagt »værsgo« eller »vil Du have et Æg af mig«. Saa blev der sagt Tak, snakket et Par Ord, og saa gik Turen videre. Det var dem, de var bedst Venner med og dem, de havde danset mest med, der fik Æggene. Det varierede fra 3-4 Stk. op til 12-14 Æg. Jo, et Aar fik jeg og min Kammerat hver 23 Æg. 2 af Pigerne, vi kom mest sammen med, gav os hver to. Vi maatte hjem et Par Gange og tømme Lommerne. Æggene var alle farvede og pænt dekorerede ved Paabinding af forskellig Slags - Løgskaller, Vintergække, Blomster og Blade. Kulørte Klude kunde ogsaa anvendes. Æggene var som Regel alle haardkogte.

Ved Blushøj var dengang ingen Træer. Det nærmeste Hus var der, hvor Karl Borgs Restauration⁷⁴ er. Der var Rækværk 3 Fod sønden for Huset, ellers var alt den bare Græsmark.

*Udsigt fra Blushøj mod sydøst.
Optaget sommeren 1903, da Dragør Anlæg, plantet 1888-1889, var ved at vokse til.
Hvor diget går fra vest mod øst, løber nu Wiedersvej.
Det var i denne retning, drengene sendte påskeæggene ud med læderslynge.*

Var Vejret godt, var der mange Mennesker, baade Unge og Gamle. Mændene meget med høj Hat Paaskedag. De mindre Børn trillede deres Æg ned ad Blushøj. Barnet maatte saa selv ned og hente Ægget op igen. Paa Vejen op var det om at se sig godt for, for ikke at træde paa de Æg, der var undervejs ned. Skete det, at et Æg rørte en Støvle eller Sko, klikkede det, eller en lille Pode faldt, og Moderen i Ivrigheden for at bjerger sit Afkom kom paa tværs af Æggerækken og derved kom til at klikke et Æg eller to, saa blev der Graad, som dog snart stilnede. Pillemeden blev bjerget i en lille Kurv, og saa gik det løs igen med et andet Æg. Naar Ægget ikke led Overlast, kunde det holde mange Ture.

Drengene, hovedsagelig dem i 14-16 Aars Alderen, brugte Læderslynge (Lærslinge, som vi sagde). Før Paaske udleverede Skomagerne gratis til deres Kunders Børn Skindstykker, som paa det bredeste var lidt bredere end Længden af et Æg, spidsende ud til begge Sider, det hele 5 Tommer langt eller mere. I Spidserne var der Huller til Snorene. Med saadan en Slynge kunde et Æg sendes lang ud. Snorene var saa lange, at Ægget i Slingen lige gik fri af Jorden under Svingningen.

⁷⁴ Karl Borgs Restauration: gæstgiver Carl Jacobsen Borg (1849-1915), gift med Lise Hans Jeppesens. Drev omkring 1900 Dragør Ny Kro, men da hans svigermors hus "Elisenborg", Engvej 2, lå passende tæt på publikumsmagneten "Dragør Anlæg", indrettede han en ny restauration dér omkring 1905, købte et tilstødende markareal, der indrettedes til have med sommerservering for gæster, og anlagde en keglebane. Virksomheden blev senere overtaget af hans søn Carl Louis Borg (1880-1959). Det er således korrekt, at Elisenborgs grund var meget mindre omkring 1870, som nævnt i den næste sætning.

Æggene blev altid slynget ud i Retning af Engene, der hvor Kolonihaverne nu er. Et Æg holdt sjældent mere end én Tur. Ske kunde det, naar de kom med Spidsen ned i det bløde Græs, at de holdt et Par Ture, ellers smadrede de ud i smaa Stumper. Alle var jo ikke øvede i at bruge Slynge, og det skete ofte, at Ægget under Svingningen røg ud og tog den modsatte Retning det skulde. Naar det saa faldt ned i Menneskesværmen, traf det ofte en eller anden i Hovedet og gik selvfølgelig i Stykker. Var Ægget haardkogt, var Ulykken ikke saa stor, men det har passeret, at en har faaet et blødkogt Æg i Hovedet, saa Blommen flød ned over det hele, til Morskab for dem der slap fri.

Anden Paaskedag samledes alle Deltagerne fra Fastelavnsballet igen, til Dels gruppevis, hver sluttede sig til dem, de daglig kom sammen med. Saa var det Drengenes Tur til at give Bolcher til alle de Piger, Vedkommende havde faaet Æg af (Alle Handlende havde aabent Søn- og Helligdage fra Kl. 4 og saa længe Vedkommende selv vilde holde aabent). Vi købte saa hos en eller anden Handlende en Pose Bolscher, den blev der delt ud af, saa længe der var nogen. Havde alle ikke faaet, maatte der en ny Forsyning til. Bolscherne var gerne de bedste, man kunde faa, men næppe nogen stor Delikatesse. Hvorledes Pigerne klarede dem ved Modtagelsen af alt det Slikkeri, husker jeg ikke. De var jo belavet paa det og har nok haft Pose eller Papir med hjemmefra. Noget Klatteri maa det have været, men Humøret var godt. Vi gik paa Kongevejen (altid Hovedpromenaden) og udenom Byen, der blev sunget, leet og holdt Kommers, og selvfølgelig spist Bolcher. Man maatte altid huske at give dem Bolscher, man havde faaet Æg af, det vilde blive betragtet som en Fornærmelse mod Pigen, hvis hun ingen Bolscher fik.

Hele den Skik med Børnenes Fastelavnsbal, Æg og Bolschegivning faldt bort sidst i 1870'erne, da Lærer Esbensen⁷⁵ begyndte paa Skoleballerne.

Som Ældre undres man over, at vore Forældre gav os Lov at feste flere Nætter paa egen Haand, men det var gammel Skik, rimeligvis har vore Forældre været med til det samme, da de var Børn. En Ting er vist, vi morede os storartet ved de Baller, og jeg tror ikke nogen tog Skade af at have været med.

⁷⁵ Markus Esbensen (1850-1935), døbt Marcus Espensen, født i Skodborg syd for Kongeåen, førstelærer ved Dragør Pigeskole 1875-1919.

Bømelege

Naar der skulde leges Holde (Tagfat) eller Skillevings, skulde én være Manden - den der til at begynde med skulde løbe efter de andre og fange én, eller ved Skillevings søge de andre op og kende dem. Saa stilledes der op i Række eller Rundkreds. En gik foran eller i Midten, der blev saa sunget et Vers, et Ord paa hver Person. Den som fik Ordet *ude*, traadte ud af Ringen. Verset fuldførtes, og der begyndtes forfra, til der kun var én tilbage. Vedkommende var saa Manden. Verset lød:

Ennike, Bennike sukker Du mig
Obra, Dobra dundre Dig
Her skal ske en Østenvind
Kører en Baadsmand ud og ind
Hans Navn skal man kalde
Erik, Kerik, Kobberpenge
Ekspres Du er ude
Som et lille spansk Es
Kolleveben, Kollevaben
Das Leben das Laben

Saa forfra igen.

Et Par Linier af en anden Sang i samme Øjemed:

Olden, dolden dorf
Fingen, fangen, fof
Fof, for alle Markens Pander
A — B — Ba — Buf.

Der var mere, men jeg husker det ikke.

Skillevings (Skelne hvem) - vi skiftede Tøj, hovedsagelig Frakker og Huer, vendte ud og ind paa Frakker og Veste, i det hele gjorde os saa ukendelige som mulig. Klumpede os saa alle sammen i en Bunke, helst i et Hul paa Marken, eller gemte os enkeltvis. Saa blev der raabt *Kom*, og saa skulde Manden kunde se, hvem det var og nævne Navnet. Gættede han forkert, saa maatte han gaa igen, til der blev kaldt igen. Det var det samme som Skjul.

Saa var der Pantelege, især med en Ring, der vandrede fra den ene til den anden under Knæene. Deltagerne sad i Rundkreds, én gik i Midten og skulde gribe Ringen. Hænderne paa de Siddende gik uafbrudt, som om de gav Sidemanden noget. Iblandt var det jo Ringen. Blev én grebet med Ringen, maatte Vedkommende give Pant og op og være i Midten. Den første satte sig saa paa den andens Plads. Alle Mand sang:

Den som denne Leg vil lege
Hun maa nøje passe paa
Hurtig Ringen fra sig dreje
Ellers Pant hun give maa
Passe paa, passe paa
Ellers Pant hun give maa

Her er Ringen, lad den vandre
Fra den ene til de andre
Ringen er skjult under Bølgerne blaa
Sig mig saa, hvor Du Ringen saa
Her er Ringen, Her er Ringen
Her er Ringen, Her er Ringen

Gaaseopdræt

Gaaseopdræt var der meget af sidst i 1860- og 70erne, og tidligere vel ogsaa. I 1880erne begyndte det at gaa tilbage. Det var mest Konerne, der passede det Erhverv. Der blev om Foraaret passet godt paa, at Æggene blev lagt i Hjemmet, hvor Gaasen hørte til. Naar Gæssene saa viste Tegn til at ligge, blev der lavet Rede i Udhuset eller i et Kammer bag Beboelsen, passende Antal Æg lagt i Reden, saa kom Gaasen til og begyndte Rugningen. Naar Gæssene alle var kommen til at ligge, skulde der passes paa, at Gaasen ikke gik for længe fra Reden, saa Æggene blev kolde. Naar det blev mod den Tid, hvor Rugeperioden var ude, var der jo Spænding over, hvor mange Gæslinge der vilde komme, for der var af og til ufrugtbare Æg imellem, og naar Gæslingene kom frem af Ægget, begyndte Arbejdet med at passe dem.

De skulde i nogle Dage holdes inden Døre, være hvor der ikke var for koldt. Flere Steder havde de dem i Stuen og smaa Kamre Saa skulde der samles Fladtidsler (Fandens Mælkebøtter), hele Sække fulde, der blev skaaret i smaa Stykker, saa Gæslinge kunde spise dem. Før de fik Lov at komme ud, skulde de alle mærkes i Foden i Svømmehuden. Hver Familie havde fra tidligere Aar sit Mærke, som blev klippet eller hugget i Foden. Der var Tungemærker udtillbens eller indtillbens i højre eller venstre Fod, Split eller Hul, som ligeledes kunde varieres i venstre eller højre Fod. Bagtaalen klippedes ved Lejlighed ogsaa af som Mærke. Der kunde ogsaa anvendes et Par Mærker sammen.

*Der vogtes gæs syd for byen. I baggrunden Batteriet.
Maleri af Viggo Johansen 1901. St.M.f.K.*

Naar det saa var en Dag Solen skinnede, og der var lidt Græs paa Marken, blev de smaa puttet i en stor Kurv, et Amagerforklæde bundet over, og saa bar Konen dem ud paa Marken, efterfulgt af Gæssene, som havde ruget dem ud. De gik med udstrakte Halse og Næbbene helt op til Kurven, gækkende hele Tiden. Naar de smaa saa var sluppet ud paa Marken, kom de gamle Gæs, stak Halsene ud over hele Flokken, og saa var der et pippende og gækkende. Just som de smaa stod paa Benene, dejsede de paa Halen, men der var idel Glæde over Tilværelsen.

Der skulde stadig passes paa dem, især at de ikke i de første Dage kom ud i Vandhullerne (Dunene skyede endnu ikke Vandet), eller kom i Blandgods, som der blev sagt, kom sammen med andre Flokke. Var Afmærkningen forskellig, gik det med at skille hver til sit, men havde begge Flokke samme Mærke, var det mere vanskeligt. Som Regel gik det i Fred og Ro, men ved Lejlighed kunde Bølgerne gaa højt, naar et Par Koner stod over for hinanden.

Blev det Regn de første Dage, eller Solen gik bort, blev de smaa puttet i Kurven og baaret hjem. Det var mest Børn, der passede Gæs, men Konen, ofte Moderen, tog sin Tørn, naar Barnet skulde i Skole, især hvis Moderen ikke havde noget i Væven.

Der var enkelte Strækninger af Marken, der en lille Tid af Forsommeren var fredet, vel for at Græsset skulde trives bedre. Det var oppe i Dalen. Dalen var, hvor nu Kirke, Kirkegaard og Anlæg ligger, Blushøjen med og saa Stykket Øst efter i Flugt med Sydsiden af Borgs Restaurationsbygning ned til lidt Vest for Vejen paa Vestgrønningen og mod Syd til den gamle Enggrøft. Der maatte ingen græssende Dyr komme. Kom de indenfor Mærkerne, blev de optaget og jaget ind i Lighuset af en Mand, som havde den Bestilling (Optagningsmand). Det var hovedsagelig Gæssene det gik ud over, løse Lam kunde Manden ikke faa fat i. Køerne var bag Vigerdiget under Opsigt af to Kohalere. Hestene kom først paa Græs om Aftenen, tøjret, hildet eller nikket⁷⁶. Kom de i Dalen om Natten, var der ingen Opsyn. Men Gæssene tog han, naar de kom paa forbudt Omraade. Der skulde betales en lille Bod, saa kom Gæs og Gæslinge ud af Lighuset igen, men det gik ikke altid stille af.

Naar Gæslingene voxede til, kom de ud bag Vigerdiget, der var kraftigere Græs. Senere blev de jaget ned paa Havnepladsen og holdvis ind i Beghuset, hvor de blev bundet om Benene og saa baaret ned i en Baad og sendt paa Saltholmen. Der gik de saa til ind i August Maaned, naar Sæden var høstet, saa blev de hentet hjem. Enkelte Flokke svømmede selv over til Amagerkysten. Ved Lejligheder blev nogle af Gæssene borte ovre paa Holmen, men som Regel kom alle hjem store og velnærede.

Prangere, især fra Køgekanten, kom saa med deres Vogne for at købe Gæs. Handelen foregik altid paa Marken. Prangerne gik fra den ene til den anden Flok af Gæssene, kritiserede hvis der var smaa Exemplarer imellem, gav af og til et Bud, som Konerne syntes var latterlig smaa. Men pø om pø gik Handlerne i Orden. Saavidt jeg husker en Handel jeg overværede, fik de 10 Mark (Kr. 3,33) for en Gaas. Det var vel forskelligt fra Aar til Aar. Da Kronepenge kom, blev der betalt mere.

Naar Handelen var afsluttet og Haandslag givet, blev de gamle Gæs og Tillægsdyrene drevet fra, de øvrige Gæs talt og jaget hen, hvor Prangerens Vogn holdt. Den var ofte med Brædder og Ribber, saa der var flere Etager. Saa begyndte Jagten med at fange de solgte Dyr og putte dem i Vognen, og

⁷⁶ *hildet eller nikket*: udover at tøjre en hest fandtes andre måder at begrænse bevægelsesfriheden. Med en kæde om forbenene var hesten hildet, og med et reb fra hoved til forben var den nikket.

saa gik det mod Vedkommendes Hjemsted, hvor Gæssene blev stækket og drevet ud paa Stubmarkerne indtil videre.

De unge Gæs og Tillægsdyrene fløj tidt fra Marken om Morgenens op paa Stubmarkerne her paa Amager, hvor de gik hele Dagen og kom saa flyvende tilbage om Aftenen. Naar Gæssene var kommet fra Holmen, blev de ikke solgt lige med det samme. De græssede paa Marken og bag Vigerdiget. Om Natten sad de i flokkevis og sov, og om Morgenens gjorde de Toilette og pillede Masser af Fjer af dem. Der var nok til at samle dem op, adskillige Koner, de stoppede Fjerene ind paa Brystet. Omtrent alle Drengene paa Sydenden af Byen sankede Fjer i en lille Pose hængende paa Brystet med Baand om Halsen. Hver gang Gæssene var i Vandhullerne for at drikke, pjaskede de rundt, naar der var Vand nok, og saa op paa Land og pille dem. Det var en hel Svir, naar vi kom over de Steder, hvor Fjerene var pillet af, var man heldig, kunde man faa en Del paa kort Tid. Som Regel var vi 2-3 sammen, især naar vi skulde bag Vigerdiget, det var fine Fjer.

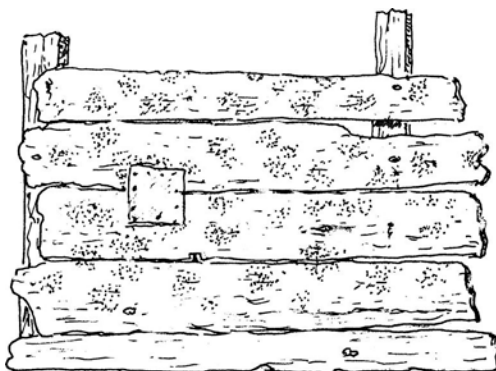
Fjerkræ, navnlig Høns og Ænder, havde de i de fleste Hjem især i Udkanten af Byen. Hønsene gik meget paa Marken og pillede i Græsset, og Ænder og Ællinger var selvfølgelig i Stranden. Hjemme havde vi baade Høns og Ænder. De unge Dyr blev spist om Efteraaret og Vinteren.

Lighuset

Lighuset stod først paa Grønsværen nede ved Vandet lidt Syd for Badehotellets Bygning⁷⁷. Efter Stormfloden 1872 blev det flyttet op i Dalen Syd for Aagaards Have⁷⁸. Det var et almindeligt Træhus, vistnok bygget i Koleraaaret⁷⁹, ogsaa benyttet til Strandvaskere.

Kommunen brugte det som Oplagssted for Vejbukke og Reserveled til Vejene - og til Gæssene. De sidste Aar det stod, blev det brugt som Opbevaringssted for en Rebslagers Remedier.

Reberbanen var fra Lighuset langs Engegrøften op mod Blushøj. Det Antal Skud, der i Aarenes Løb var blevet affyret mod Lighuset, maa have været uhyre mange. Brædderne var saa hullede af Hagl, eller Haglene sad i endnu, der var ikke til at sætte en Finger paa en bar Plet nogen Steder. Til sidst var det saa daarligt, saa da Rebslageren holdt op, blev Huset reven ned.

⁷⁷ *Badehotellet*: nuværende "Dragør Færgesård"

⁷⁸ *Aagaards Have*: omkring Wiedersvej 22.

⁷⁹ *Koleraaaret*: 1853 hærgede en koleraepidemi København, hvor henved 5000 mennesker døde. Herude døde en snes personer.

Fattigforsorg

I den Tid var der ikke noget, der hed social Forsorg. Kunde Folk ikke klare dem, kom de i Fattighuset⁸⁰ (nu Vesterbo) eller under Fattigforsorg. De fleste døjede hellere en Del, før de gik til Kommunen.

I Fattighuset var det hovedsagelig enlige ældre Mænd og Kvinder, der boede, senere kom der Familier med Børn. Mændene, der kunde arbejde, havde ved Lejlighed lidt let Arbejde, klampe Træsko o.a., ellers gik de og drev om. Øgenavne havde de alle. De to, der om Sommeren passede paa Køerne, var Pukkel Dirk og Ole Balbér. Der var Lange Rasmus, Rasmus Russer, Qandløse m.fl. En af Konerne blev kaldt Tudse Lejse, af hvad Aarsag vides ikke, ellers blev Konerne kaldt ved deres rigtige Navne.

Den af Byens fire Byforstandere, der havde Fattigkassen (Fattigforstanderen), maatte ved Lejlighed tilkaldes for at holde Styr paa Mændene. Hel gamle var de ikke alle, men lidt forfaldne. Det skete, naar Mændene havde været ude at tigge og faaet samlet nogle Skillinger, at de blev omsat i øl og Brændevin, som de drak, som Regel hjemme i Stuen. Naar Humøret var højt, ragede de ofte uklar og baade skændtes og sloges. Var Stuen for trang, gik de ud i Gaarden. Der var altid Tilskuere. Var der en af Konerne, der blandede sig i det for at stifte Fred, blev det hel galt. Kunde Gemytterne ikke falde til Ro, blev der sendt Bud efter Fattigforstanderen, der som Regel fik dem talt til Rette og puttet dem i Seng. Var der en Urostifter, der ikke vilde makke ret, blev han puttet i Kachotten ved Siden af Havnekontoret. Det var Byens Arrest. Til daglig gik det meget fordrageligt.

Konerne gik som Regel om Lørdagen rundt ved Dørene og tiggede dem nogle Skilling til. De fik ofte Mad og aflagt Tøj. I det hele var den private Hjælpsomhed mod Fattigfolk stor i den Tid. I mange Familier havde de en eller anden gammel Mand eller Kone, de bar Middagsmad til. I mit Barndomshjem blev der hver Tirsdag baaret Mad til en gammel Kone, Store Marken, vistnok en Slægtning til Far. Hun fortalte mig, at hun engang havde ejet 20 Rigsdaler, det var for hende mange Penge. Ellers var det mest Levninger, de Gamle fik ved Dørene, men de var glade for det. Naar de Gamle skulde sørge for dem selv, blev det mest Kaffe.

Fra enkelte hel fattige Hjem gik Børnene 1-2 Gange om Ugen rundt ved Dørene og bad om Brød. Et firkantet Tørklæde bundet i Hjørnerne havde de med, saa fik de vistnok hvert Sted en eller to tørre Rundtenommer. Ved Lejlighed kunde der ogsaa falde lidt Sul af.

Saa var der den store Brødindsamling Nytaarsdagsformiddag, men det var ikke Rug-, men Hvedebrød, Skillings Julekager med en Rosin i Midten. De Børn, der den Dag gik fra Dør til Dør, hørte ikke alle til de helt ubemidlede. Der var Steder, hvor flere Søkende hver gik med sit Tørklæde, ofte maatte de hjem engang for at tømme og saa paa Farten igen. Der levedes højt paa Hvedebrød i mange Dage. De sidste skulde helst en Tur i Ovnen og friskes op. Hjemme købte de gerne 100 Julekager å 1 Skilling, de gik som Regel med. Det var en hel Fornøjelse for os Børn hjemme at dele ud til dem der kom, det var gerne i flokkevis. Saa lød det gerne fra hele Flokken i Kor: »Goddag og glædelig Nytaar«. Var det koldt, saa Vanten en Tur under Næsen. Naar hver

⁸⁰ Fattighuset: nuværende ejendom Vestgrønningen 38. 1882 flyttede fattighuset til "Nørrebo", Stationsvej 13A.

havde faaet en Julekage, brasede de ud igen med et Farvel og Tak. Hvornaar den Skik holdt op, kender jeg ikke, antagelig sidst i 1880erne.

*De store brændestabler på havnen, hvor bl.a. børn kunne samle barkstykker til brændsel.
Optagelse fra omkring 1904.*

Børn fra fattige Hjem gik ogsaa meget ved Havnen om Eftermiddagen for at sanke Spaaner eller, naar der blev losset Brænde, de Barkstykker, der faldt af. Naar de større Skibe var i Havnen i December, Januar, Februar og Marts, var der altid noget at putte i Sækken, især naar der blev hugget Rundholter til. Tømmermændene tog først af de store Huggespaaner, saa kom Børnene til, der blev hurtigt ryddet op.

En anden Slags Indsamling af Brændsel var at sanke Kokasser, især bag Vigerdiget. De skulde rigtig passes, vendes flere Gange, og naar de var knastørre, i Sækken med dem og hjem. Brændelsværdien har næppe været stor. Det var til at brænde paa de da aabne Ildsteder eller Bilæggere.

Rendesten og Møddingkasse

Nu, da der er Kloakker over det hele, kan Folk næppe forestille dem, hvorledes her var før den Tid. Et Par Steder er de lavtliggende Gader hævet. Her var store dybe Rendestene, som tog Spildevandet fra Husene langs disse, og fra de Gader, der mandede ud til Hovedrenden.

*Fogdens Plads omkr. 1905. Til venstre hovedrendestenen med slusebrædder.
Gengivet efter postkort.*

Ovenfor Byen (Vestgrønningen) stod en Træpost ved det høje Hus Øst for den gamle Skole. En mindre Rende førte derfra hen til Østkanten af Vejen og mandede ud ved Sydkanten af Strandgade i den store Hovedrende, som begyndte der og gik sydpaa hen til Nordkanten af Missionshuset, hvor det nu ligger, drejede i en Bue ned til Bothmanns Hjørne (Blegerstræde). Renden gik derfra østefter. Den anden Hovedrende begyndte ved Milepælen (der stod en Post), løb langs Østsiden af Badstuevælen, skraanede hen mod den nuværende Borgerforening. Paa Sydsiden af Grunden laa et lille Hus. Her drejede Renden lidt vestpaa, til den kom i Flugt med Vestsiden af Slippen, hvor den et Par Fod fra Husene fortsatte sydpaa til Midten af Dirch Mørcks Hus, nu »Volmerhus«, her drejede den østefter paa Nordsiden af von Ostensgade, hvor den i Flugt med Skipperstrædes Vestsides drejede sydpaa indtil Midten af Skipperstræde, mellem H. Hansen Taarnby og Maskinmester Petersens. Gik derefter østpaa gennem nuværende Skippergang til Fogdens Plads, hvor den paa Vestsiden af Pladsen gik sydpaa og forenede sig med den vestfra kommende Hovedrende, fortsatte østpaa og mandede ud, hvor Stenrækken begyndte, som gik Øst om Byen.

*Rendestenen i Zytensgade løber fra Strandstræde ned til stranden.
Byposten og huset bag ved eksisterer ikke mere.
Optaget kort efter 1900.*

Fra Østsiden af Byen gennem Strandstræde gik der smaa Render østpaa, mundende ud under Stenrækken. Kommunen maatte holde en Masse Slusebrædder. Alle Vegne, hvor Renden krydsede Gaden var der et Bræt. Mange Privatfolk havde ogsaa Slusebræt ved Indgangen til Ejendommen, selv over mindre Render. Gaderne omkring Borgerforeningen, Strandgade m.fl. laa da lavt, og med kraftige Regnskyl eller Højvande var en Del af dette under Vand, Søvandet gik op gennem Hovedrenden. Ved heftige Regnskyl, Tordenregn, kunde Renderne ikke tage alt Vandet, saa sejlede Slusebrædderne, som Vægterne saa senere maatte skaffe paa Plads igen.

Der var 4 Natvægtere i Byen. Det var deres Arbejde at holde Hovedrenderne rene, vistnok kun én Gang om Ugen. De mødte hver med Kost og Skovl. De to, der var forrest sørgede mest for at faa Vandet bort, de andre tog til Bunds og fik Pludderet fejlet sammen, som saa med Mellemrum blev kastet op paa Gaden, hvorfra det senere blev kørt bort. Alle Slusebrædder blev løftet af, mens Fejningen stod paa. Skippergangen fyldtes ud af hele Renden, den var lukket for begge Ender, kun med Adgang for Vægterne.

Ved Stenrækken, hvor Renderne løb ud, kunde der Sommerdage være en slem Stank. Der førtes jo mangt og meget med Spildevand. Ved de mindre Rendestene maatte hver Grundejer holde rent udenfor sit Omraade.

Af Dagrenovation var der indtil sidst i 1880'erne ikke nogen bestemt Afhentning. Der var nok en ældre Mand (Berggren) med to gamle Heste, som kom en Del Steder og hentede Dagrenovation, men det var lidt usikkert om han kom den Dag, han plejede, saa maatte Folk selv sørge for at faa Spanden tømt. En Del Husejere havde selv Mødding i deres Gaard eller Have. Saa var der de store

Møddinger ved de 3 Bøndergaarde⁸¹, samt ved de forskellige Vognmænd og flere Steder, hvor der holdtes en Ko eller Faar. De Steder har vel nok faaet noget Renovation af de Omboende.

Ellers havde Kommunen placeret Møddingkasser flere Steder udenom Byen. Kasserne var vel en 14-15 Fod i Længden, 5 Fod i Højde og Bredde, hvorimod de paa den Side, der vendte fra Byen, var lavere, for at Folk kunde løfte Spandene eller Kurvene og tømme dem ind i Kasserne. Øst for Byen nordfra var

Nr. 1, hvor Niels Peters og Jacob Pouls Plankeværker⁸² nu støder sammen.

Nr. 2 var placeret ud for Fiskergangen, lidt sydfor,

Nr. 3 udfor Skyllegangen,
2 og 3 lidt indenfor Stenrækken,

Nr. 4 paa Sydsiden af Vejen. Desuden 2 store Kasser paa Sydøstkanten af Hotelejer Gelsings Have⁸³, de var privat Eje, tilhørende Chresten Palm Friis⁸⁴ og Karne Mortens⁸⁵. Begge Steder havde de et Par Køer, Faar, Grise og en Del Fjerkræ.

Nr. 5 mellem Fogdens Plads og Sønderstræde,

Nr. 6 lidt vestfor Batterivej.

Nr. 4-5 og 6 laa syd for Vejen, den Gang var der slet ingen Huse syd for Rønne Allé.

Nr. 7 vestfor Byen og Vejen, mellem Stormgade og Chr. Mølstedsgade.

Nr. 8 mellem von Ostensgade og Bjergerlav.

Nr. 9 laa tæt nordfor Byen ved nuværende Hammersvej.

Det gik ogsaa meget godt med at tømme det daglige Affald ind i Kassen, saa længe der ikke var meget i, og det var over Dagen, det skete. Var der meget i, blev det for besværligt at løfte Spanden helt ind, saa blev det rystet ud udenfor.

Det var Dagrenovationen. Natrenovationen var det værre med. Folk havde ikke Zinkspande i den Tid, men store Træspande eller firkantede Kasser, som der skulde 2 for at bære, tunge var de. Som Regel var det Kvinder, der bar. Det skulde jo ske om Aftenen, naar det var mørkt, saa de kunde gaa ugenert med dem. Enkelte havde Lygte med. Ellers, naar de kom til Møddingen og de kunde se eller mærke, der laa Dagaffald udenfor, gjorde de dem ingen Skrupler af at hælde det stinkende Stof ud over det, der laa. Lørdag Aften var mest benyttet til det Arbejde. Dem, der kom efter første Hold, kunde vejre, hvorledes det stod til, og gik ikke saa nær. Det var Griseri det hele, men ingen tog Notits af det. Folk mente nok, det ikke kunde være anderledes. Vognmændene tømte af og til Beholdningen og gødede Engene.

⁸¹ 3 Bøndergaarde: der var 3 landbrugsejendomme i selve Dragør by: Kongevejsgården (Irmagården), Kongevej 18, Dragørgård i Toldergade (Dragør Bio) og ejendommen "Pedersminde", Lodsstræde 4.

⁸² Niels Pedersens og Jacob Peter Pouls Plankeværker: ud for Strandlinien 18-20.

⁸³ Hotelejer Gelsings Have: nuværende Rønne allé 35.

⁸⁴ Christen Palmsen Friis (1818-1904), styrmand og fisker, Rønne allé 38.

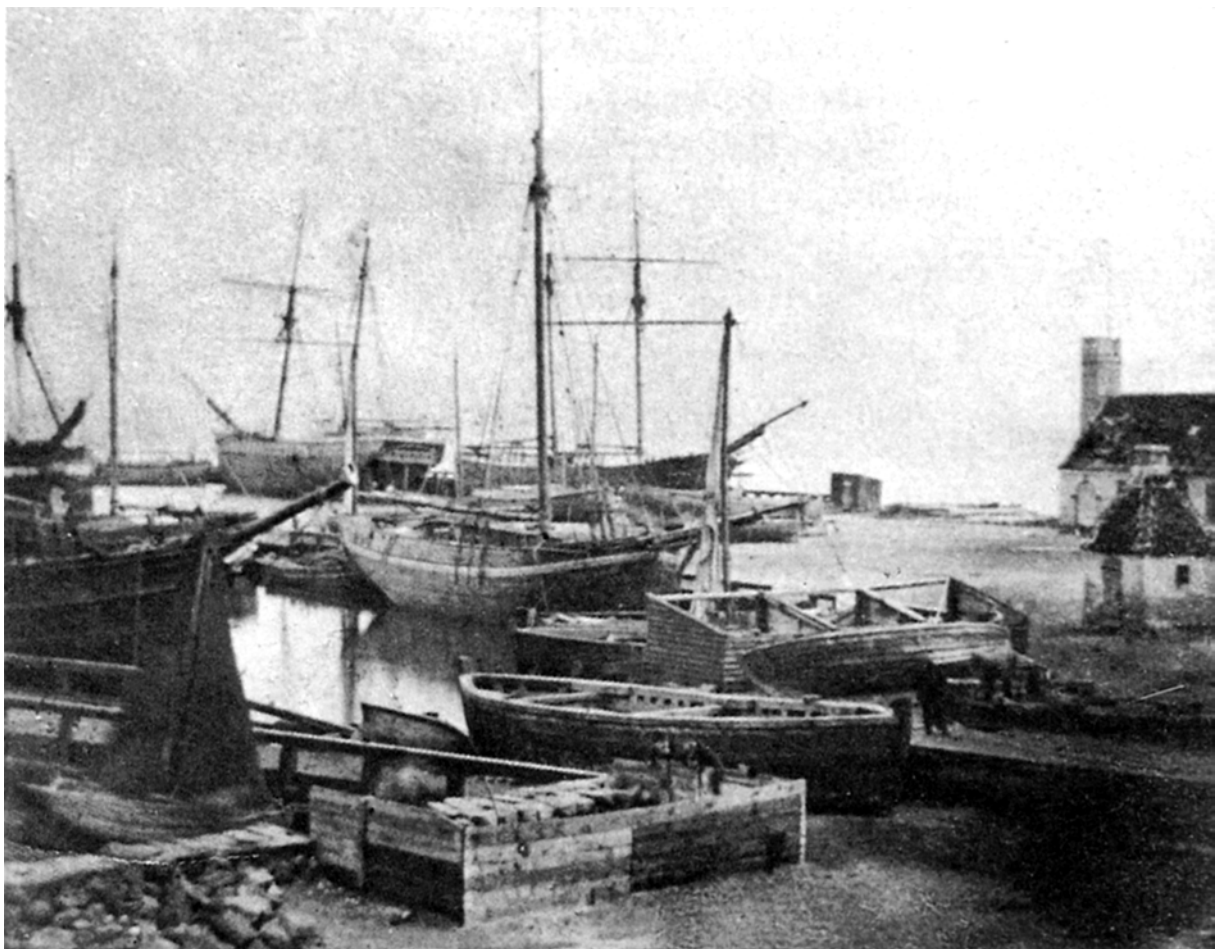
⁸⁵ Karne Mortens: Karen Morten Pedersens (1810-1875), blegerske, enke efter styrmand Dirk Jansen Tydsk (1806-1838), Byskriverstræde 3.

Sandgravning

Endnu i 1870erne havde alle Folk Sand paa Gulvet i de daglige Værelser. I Storstuen eller Stadsstuen, som den kaldtes, var fine hvidskurede Gulve uden Sand.

Der var flere Mænd, der havde deres Ernæring ved Sandgravning enten fra Flaade eller Sejlbaad. I den nordre Havn - lige for Kongevejen i det S.V. Hjørne - var Stenene taget bort, nogle Pæle rammet ned paa Ydersiden, hvor Flaaden laa imod. Paa Landsiden var med Brædder indrammet Plads til adskillige Læs Sand. Manden, der tog Sand op med Flaaden, havde selv Hest og Vogn og kørte Sandet til Forbrugerne.

I Mellemhavnen mellem Slæbestedet og Beghuset var en Sandkiste klædt med Brædder i Brysthøjde, inddelt i 3 Rum. De to blev altid benyttet af Mændene, der brugte Sejlbaad ved Sandgravningen. Syd for Havnen ved Vestsiden af, hvor Baadebyggeriet nu ligger, var ogsaa Sandoplæg, gravet fra Flaade.

*Ældste optagelse fra Dragør havn fra omkring 1875.
Her ses i forgrunden to af de sandkasser, der er beskrevet.
Den bageste er opdelt i tre rum.*

Ved Foraarstide, naar de store Skibe, som havde lagt i Vinterleje i den søndre Havn, skulde sejle, skulde der meget Sand til Ballast. Der var Sandgraverne med Baad heldigst stillet. De kunde sejle lige til Skibene, som laa paa Rheden. Dem med Flaaderne maatte først skovle Sandet over i Sejlbaad. Sandet blev altid gravet op sydfor Byen, Bankerne laa længere ude fra Land end nu. Det er først efter, at Fortet blev anlagt, at de Sandbanker, hvor der nu bades fra, er dannet.

Om Vinteren, naar der laa Is, blev Sandet kørt ind fra Bankerne paa Slæde. Der var mange om det, selv Børn mødte med Økse, Skovl og Slæde. Hver havde sin Sandbunke inde paa det faste Land.

Der var dengang en Stenrække østfor Byen - store Sten, 3 à 3½ Fod høj - begyndende ved Rønne Allé, fortsættende nordefter til i Nærheden af Smedebakken. Udfor Søgade var Stenrækken kun 20 Fod fra Plankeværket, bredere nordefter. Ret for Kampensgade var, paa opfyldt Grund, bygget et mindre Baadebyggeri. Herfra hen mod Lodshuset var i sin Tid fyldt Opgravning fra Havnen, saa Stenrækken var dækket. Hvor der nu er Gang mellem Stejlerækkerne, var dengang Stien hen til Lodshuset, og Vandet var lige Østen for. Kun udfor Lodshuset var fyldt saa meget Jord, at Hest og Vogn kunde køre til Sandkisten. Paa lidt Fyld ind ved den søndre Mole, lidt østfor Sandkisten, var bygget et lille Hus med to Retirader - en aaben for alle og en lukket og laaset, kun for Lodserne. Søen besørgede Rensningen.

Adgangen til Leret (det sydvestlige Hjørne af Yderhavnen, hvor Skinnerne til Baadebyggerens Ophalervogne nu ligger) var tre Brædder spigret paa Bjælkerne, som forbandt Bolværkspælene med Pælene sydfor. Mellemrummet var fyldt med Sten noget over daglig Vandstand. Jeg tror nok, det var sidst i 1870erne, at Mellemrummet blev fyldt op med Opgravning fra Havnen. Molen, der gaar fra Leret ud nordefter til den saakaldte Dansesal, var ligeledes beklædt med tre Brædder, men kun paa Vestsiden. Mellem østre og vestre Pælerække laa i Skibsfartens gyldne Dage altid en Del Rundholte, Ræer og Stænger, som vel var kasseret fra Skibene og som om Vinteren blev savet op til Brændsel. Paa Lodsjollemolen, Molen ud for Kongevejen og Nordre Mole var der ligeledes kun tre Brædder. Skulde man ud paa den anden Side, mod Syd, maatte man balancere paa Bjælkerne. Paa Nordre Mole var der kun Gangbrædder ved Inderhavnen, paa Yderhavnens Moler kun Sten fyldt med Tang.

Ved Østsiden af Byens Pakhus og Bybestyrelsens Forsamlings Lokale (nu Museum) laa Driverne. Det var to Halvtage, et paa hver Side af Lemmen ind til Loftet. Paa Jorden var lavet en Bænk paa hver Side, 3-4 Brædder bred. Naar det var Regnvejr, stod Folk paa Bænkene i Læ for Regnen. Halvtaget var som en Paraply. I godt Vejr sad Folk paa Bænkene og nød Livet, derfra Navnet Driverne.

Vi Unge kom der om Aftenen med vore Baldamer, naar vi blev ked af at gaa paa Kongevejen.

Byens vognmænd

I 1870'erne var der fire Vognmænd, der befattede sig med Passagerer og Fragtkørsel med lukkede Vogne af forskellig Størrelse, »Charabanger« blev de store kaldt. Om Sommeren blev Karosseriet taget af flere af Vognene, saa blev det aabne Vogne. Et Par af Vognmændene havde ogsaa 4-stolede, altsaa aabne Vogne.

Vognmand Otto⁸⁶ paa Badstuevælen havde de fleste Heste og Vogne, den bedste Plads og de frieste Ind- og Udkørselsforhold. Der ses endnu paa Badstuevælen Brolægningen, der førte fra Kongevejen til Indkørslen. Paa Sydsiden af Grunden var Vognskurene, en lang Bygning, paa Nordsiden Mødding og Stald til mange Heste. I Forbindelse med Stalden Beboelseshuset. Paa Vestsiden af Grunden, Nord-Syd ud mod Vestgrønningen, et Beboelseshus, udlejet. Det var gamle straatækkede Huse. Chr. Mørch⁸⁷ lejede det af Otto. Der gik Ild i det, og det hele brændte af⁸⁸.

*Fra Badstuevælen, hvor vognmand Otto havde sine stalde.
En lukket vogn og arbejdsvogne står på pladsen.
Optaget 1902-03.*

⁸⁶ *Vognmand Otto*: Jens Petersen Ottosen (1847-1914), gift med Marchen Ole Petersen Schmidts (1846-1930), havde senere bopæl Kirkevej 175. Del af vognmandsdynastiet Ottesen.

⁸⁷ *Chr. Mørch*: Johan Christian Mørch (1864-1923), vognmand, senere viktualiehandler i København, gift med Dagmar Julie Krause (1862-1941), bopæl Badstuevælen 5.

⁸⁸ Hele komplekset brændte i 1907, og herefter opførtes de to store toetages bygninger, Badstuevælen 5 og Vestgrønningen 12.

Vognmand Jan Larsen⁸⁹ havde sin Forretning i Vognmagergade. Gaden er kun smal, men da han boede som nr. 2 vestfra, havde han kun det korte Stykke at køre til Vestgrønningen. Han havde 3-4 Heste og 2-3 Vogne.

Saa var der Vognmand Hans Larsen⁹⁰, Blegerstræde, det midterste Hus mellem Bymandsgade og Stormgade. Blegerstræde er jo bred nok, men Kørslen gik oftest gennem Stormgade, som kun er smal, ellers sydpaa til Hjørnet ved Bothmanns Hus, saa Landevejen i en Bue hen til Huset Nord for Missionshuset. Her var Øst for Vejen rammet 4 Pæle ned, saa al Kørsel der var stoppet. Han havde 4 Heste, et Par Vogne til Passagerer og en Arbejdsvogn. Han havde en Del Kørsel for Blegerne, med at hente Lærred, og bringe det til København, naar det var færdigbehandlet.

Vognmand Niels Jylle⁹¹ havde sin Forretning i Bodestræde og havde den nordlige smalle Ende af Strædet for at komme til Kongevejen. Han havde 2 Heste og 2 Vogne. Hvor han havde Forretningen, var Plads nok.

De tre sidstnævnte havde en Del Varekørsel. Folk handlede meget i København, især Urtekram. Vognmanden fik en Rekvisitionsseddel med fra vedkommende Køber, som han afleverede, naar han kom til Byen om Formiddagen. Det var næsten altid i Torvegade. Om Eftermiddagen, naar han kom inde fra Byen, hentede han Pakkerne. Som Regel blev de lagt ned i de lukkede Rum under Sæderne i de lukkede Vogne. I Torvegade havde Vognmændene Holdeplads i Restaurationen »Elefanten« eller »Den gamle Falks Gaard«.

Var der mange Passagerer kneb det med Pladsen, men Folk tog det med godt Humør. Imellem var der en, der skulde af, som havde sit Hjem ved Landevejen, saa lettede det altid lidt. Det tog som oftest 1 1/4 à 1 1/2 Time om at køre Turen. Skulde der standses ofte for at aflevere Varer undervejs, kunde det tage endnu længere Tid.

Urtekræmmeren i Torvegade gav gerne Nytaarsgaver til deres faste aarlige Kunder, som oftest Chokolade, Frugt, Porcelain, alt eftersom Omsætningen havde været.

I Lodsstræde boede ogsaa en Vognmand⁹². Han havde en lille lukket Vogn til 4 Personer. Den var med til alle Bryllupper, der var lige Plads til de 4 Lirer⁹³ (Ledere).

Hans Kørsel var mest Arbejdskørsel herhjemme, han havde vist nok en lukket Vogn foruden.

⁸⁹ *Jan Larsen*: Jan Jansen Larsen (1838-1923), vognmand, gift med Grith Carl Bertelsens (1840-1914), bopæl Vognmandsgade 4.

⁹⁰ *Hans Larsen*: Hans Larsen Laugøe (1821-1893), vognmand, gift med Trein Hans Svendsen Willums (1827-1872), bopæl Blegerstræde 5.

⁹¹ *Niels Andersen Schmidt* (1831-1907), vognmand, ugift, bopæl Skipperstræde 10, fra 1875 Bodestræde 3. Hans mor var en Jylle. Faderen var matros og død i 1840'erne, så han har været glemt i 1870'erne.

⁹² *Carl Wilhelm Petersen* (1828-1884), gift med Ane Jan Larsens (1832-1900), fra 1862 vognmand, Lodsstræde 5.

⁹³ *Lirer*: - eller kokke, fire yngre personer, som havde det fulde ansvar for afviklingen af en bryllupsfest. De optrådte som værter og sørgede for, at alle morede sig.

*En af byens vognmænd præsenterer sin lukkede vogn ved Sydgrønningen, hvor nu Rønne Allé løber.
Optaget omkring 1900.*

Bryllupsfest

Ved Invitation til Bryllup var det altid Drengene i 10 til 14 Aars Alderen, der gik omkring og inviterede Gæsterne. Nogle Dage før Brylluppet skulde være, mødte Drengene i Huset, hvor Bryllupsfesten skulde afholdes, sædvanligvis hos Brudens Forældre. Her fik de en Liste over dem, der skulde med, og Besked om, hvem der skulde bedes med til Kirke. De skulde møde, hvor Gildet skulde afholdes, i god Tid før der skulde køres til Kirke. Dem der ikke skulde med til Kirke, blev inviteret til Kl. 3.

Bevæbnet med Listen og Blyant drog Drengene ud. Naar de kom ind et Sted, lød det altid »Jeg (eller vi) skulde hilse fra de unge Folk, om De og Deres Mand (eller De og Deres Kone, efter hvem de traf og om der ellers var flere, der skulde med) vilde møde hos (Navnet paa Manden, hvor Brylluppet skulde staa) Kl. 1 og følge med til Kirke«. Skulde Vedkommende ikke med til Kirke, var Indbydelsen den samme, kun at de skulde møde Kl. 3. Blev Indbydelsen modtaget, blev der sat Kryds ved Navnet. Hvis tvivlende, Spørgsmaalstegn. Naar de havde været Listen igennem, gik de tilbage og Resultatet blev gennemgaaet.

Store Magleby Kirke set fra sydøst.

Det var kun den nærmeste Familie, der kom med til Kirke. De mødte i god Tid, inden der skulde køres. I Ventetiden blev der serveret et Glas Vin. Lidt før Kl. 2 kørtes til Store Magleby Kirke. Brudeparret forrest i en fiks lille lukket Vogn til to Personer. Ejeren af den gamle Kro havde en fin

lille Vogn og flotte Heste, som blev lejet eller laant ud til Brudevogn. Var der Familieforhold med en af de større Bønder i Store Magleby, sendte de deres Stadsvogn til Brudevogn, den var ogsaa lukket. Efter Brudeparrets Vogn fulgte de to Par Lirer⁹⁴ (Ledere), ogsaa i Vogn for dem selv. Derefter de øvrige Gæster, den nærmeste Familie i Vogn Nr. 3, derefter en 2-3 Vogne, alle lukkede Vogne (Dagvogne fra Københavnsruten).

Det var ved Kørselen til Kirken, de unge Mennesker stod paa Bøhms Bakke og skød deres Bøsser af til Ære for Brudeparret.

Naar Vielsen var endt og Brudeparret, som første Vogn, kom tilbage til Hjemmet, var 4 Musikere (Blæsere) kommen og stod ved Indgangen og tog imod dem med Musik. Alle de øvrige Gæster blev ligeledes modtaget med Musik (de blæste dem et Stykke). Naar alle de indbudte var kommen og havde hilst paa Brudeparret og ønsket til Lykke, blev der budt til Bords. Den nærmeste Familie og ældre Folk kom til at sidde ved Brudebordet, som Regel var der dækket et Bord til i samme Stue, Stads- eller Storstuen, som der hørte til i alle større Hjem. Var der ikke Plads nok der, kom de yngste Gæster ind i de daglige Værelser, hvor der ogsaa var dækket Bord. Mand og Hustru sad altid ved Siden af hinanden. Der blev passet nøje paa, at de, der var nærmest i Slægt, kom til at sidde øverst.

Naar alle var placeret, blev Risengrøden baaret ind i adskillige store dybe Fade, vel bestrøet med Sukker og Kanel og et stort Smørhul. Saa skulde Gæsterne fra begge Sider af Bordet med deres Ske spise af det Fad, der stod dem nærmest. Der var ligeledes en Del Spølkummer med sødt Øl, men der skulde være flere Personer om hver. Sukker og Kanel stod der rede til at strø paa, naar det første var borte. Naar Folk var godt i Gang med Risengrøden, gav Musikken et Stykke paa Hornene, det var »Risengrøds-Strøget«, saa skulde Spillemændene ogsaa have Mad Imidlertid var Stegene kommet fra Bageren, og naar ingen vilde have mere Grød, blev Fadene baaret ud og de hele Stege sat ind paa Bordet, 2-3 forskellige Slags. Der var dækket med flade Tallerkener til hver Person. Asier, Agurker og Syltetøj var sat ind, da Bordet blev dækket. Nu kom Kartoffler, Rødkaal og Sovs ind. Ved hver Steg laa en stor Gaffel og en stor skarpsleben Forskærekniv. Som oftest var det Fædrene til de unge Folk, der maatte skære for af de Stege, der var placeret ud for deres Sæde. Ellers maatte den Mand, der sad nærmest der, hvor Stegen stod, skære for. Stykkerne blev lagt paa flade Fade og budt om. Forskærerarbejdet var der ingen, der var begejstret for, de fik daarlig nok Madro selv. Vin var der ogsaa 2-3 Slags af, men aldrig mere end 1 Glas ved hver Kuvert.

Kokkene trak Propperne op, saa kunde Gæsterne selv forsyne sig med den Slags de syntes om. Ellers var det Kokkene, som de kaldtes, unge og yngre gifte Folk af Familien, der sørgede for Opvartning af Gæsterne, at de fik hvad de ønskede af Mad og Drikke. De mandlige Kokke gik med en Flaske Vin og et Glas i Haanden og sørgede for, at Gæsterne stadig havde noget i Glasset, skaalede med dem, kom med muntre Bemærkninger og sørgede i det Hele for at Humøret kom op.

Taler blev der ikke saadan holdt, kun en enkelt for Brudeparret, Folk klinkede med dem de kunde række fra, hvor de sad, nikkede til Brudeparret og løftede Glasset, der blev jo spist med det samme. Men naar Folk var blevet mætte, og trods Kokkenes ihærdige Forsøg paa at faa dem til at nyde lidt endnu, blev Spisevarer og Tallerkener baaret ud og de fine Desserttallerkener baaret ind og delt ud til hver Gæst.

⁹⁴ Lirer: se note til side 62.

Saa skulde Kagerne skæres i Stykker og Kransekagen skilles ad. Der var Lagkage, Mandelkage eller en anden Slags Kage og Kransekage. Kagerne var fra en Konditor i København, kørt eller baaret herud. Lag- og Kransekage var der alle Steder. Paa Kransekagen var der Sukkerfigurer i Toppen, og ud for hvor de unge nygifte sad, var der et Brudepar i Toppen. Kagerne blev skaaret i Stykker og lagt paa fine Kagefade, som gik rundt mellem Gæsterne, saa hver kunde forsyne sig.

Naar Gæsterne var godt i Gang med Desserten og Passiaren i god Gang, kom en af Kokkene til hvert Bord med en dyb Tallerken, hvori der var Salt. Den gik fra Haand til Haand Bordet rundt, Mændene lagde Penge deri - 1 Mark, 2 eller 3 Mark, enkelte maaske en Daler. De Penge var til Musikken. Naar Desserten var nydt og Glassene tømt, blev Bordet hævet. Gæsterne søgte Værtsfolkene, gav dem Haanden og takkede for Mad.

Saa skulde alle have deres Overtøj paa, for nu skulde der gaaes hen til Stedet, hvor Dansen skulde foregaa, (det var at gaa med Spil). Brudeparret kom først efter Musikken, derefter de to Par Lirer, derefter den nærmeste Familie og saa de øvrige Gæster parvis. Musikken spillede hele Vejen, og paa Strækningen til Dansesalen var der Tilskuere langs Ruten. Ankommet til Lokalet kom Overtøjet af, Musikken op paa Tribunen og skiftede Instrumenter fra 4 Horn til 1 Horn, 2 Violiner og 1 Bas.

Naar Instrumenterne var stemt, blev der spillet op til første Dans, som Brudeparret dansede helt alene. 2. og 3. Dans dansede Brudeparret sammen med de 2 Par Lirer, derefter kunde alle danse. Alle Mændene følte det som en Pligt at danse mindst én Dans med Bruden. Naar Dansen var godt i Gang, blev der sat $\frac{1}{2}$ Bolle Rompunche paa Bordet i Drikkestuen, Glassene fyldt. Eftersom Humøret steg, blev der udbragt Skaaler og sunget. Der var stadig Punch paa Bordet.

I Dansesalen havde Herrerne altid Plads paa Bænkene ved Vinduet, Damerne modsat. Om Natten fik Damerne Rødvinspunche, Herrerne serverede den, hvor Damerne sad.

Kokkene gik, naar de første Dans var danset, tilbage til Gildeshuset, hvor de i Ro fik deres Mad.

Naar de var færdig med Risengrøden, blev Kedlen, hvori den var kogt, med Resterne sat ud i Gaarden, hvor Drengene fra fattige Hjem stod med hver sin Ske, saa de, saa snart Gryden blev sat paa Jorden, kunde gaa i Gang med den Grød, som var tilbage. Det var at skrabe Gryden, saaledes blev det altid benævnt. Var der mange Drengene, kom de op at slaas for at komme til.

Omkring 8-8 $\frac{1}{2}$ Tiden blev der serveret Kaffe i Gildeshuset. Dansen fortsattes, men Gæsterne, og Musikken med, gik holdvis hen og drak Kaffe. Naar første Hold kom tilbage, gik andet Hold. Det var vanlig stærk Kaffe. Brødet var almindelig fin Kaffebrød og Kage med en enkelt Sort, som kun blev bagt til festlige Lejligheder, det kaldtes Retter.

Dansen og Morskaften fortsattes, Brudeparret gik som Regel ved 12 Tiden til deres nye Hjem. Ved 1-1½ Tiden blev der serveret Spise - veldækket Bord med rigelige Spisevarer. Skinke og Grønlangkaal var en fast Ret. Snaps og Øl i fine Krus (ingen Ølglas) stod placeret omkring paa Bordet. Krusene gik fra Haand til Haand og Mund til Mund. Der var Liv og Løjer ved Bordet, især hvor der var mange yngre. Der spistes i Hold, ligesom ved Kaffen. Dansen forsattes hele Tiden, og naar alle var kommet tilbage fra Spisningen, gik det livligt til hen paa Morgenstunden. Saa gik hver til sit, og 1. Bryllupsdag var endt.

Til 2. Bryllupsdag mødte de samme Gæster som 1. Dag, dog alle Kl. 3. Ceremoniellet var det samme som første Dag, samme Slags Mad, men ingen Kage. Der var Grydeskrabning, der blev gaaet med Spil og drukket Kaffe om Aftenen, men ingen Spisning om Natten. Dansen gik lystigt, men sluttede ved 1-2 Tiden. Det var 2. Bryllupsdag.

Søndag blev afholdt, hvad der kaldtes Kokkebryllup. Der var kun Kokkene og den allernærmeste Familie. De kom ved 3-3½ Tiden. Nu skulde Kokkene sidde til Bords og vartes op. Om Eftermiddagen blev der serveret Kaffe, om Aftenen Steg og Kage, ingen Risengrød. Efter Spisningen Toddy eller Punch.

Det sidste Bryllup med Risengrød blev afholdt først paa Aaret 1881. Den blev da serveret paa Tallerken til hver Kuvert.

*Sønderstræde 14-16.
Alfred Schmidts barndomshjem,
hvor søsteren Emmas bryllup blev holdt i 1881 efter gammel skik og brug.*

Bryllupper var altid om Torsdagen, enten der var større eller mindre Festlighed. De store Bryllupper var hovedsageligt, naar det var Styrmand, unge Lodser og enkelte Skibsførere. Der har vel ogsaa været enkelte fra andre Stillinger, men de fleste var Søens Folk, og altid giftede de dem om Efteraaret og Vinteren. Den Tid passede bedst for dem, der sejlte. Saa var Skibene oplagt.

Der skulde meget Service til. Folk havde en Del selv, men maatte laane meget, Tallerkener, Fade. Alt Porcelæn var hovedsagelig bragt hjem fra engelske og skotske Havne. Meget købt i samme Havneby, saa Tegningen paa det laante ofte var det samme, som det Værtsfolkene havde. Saa blev der, for at hver kunde faa sit igen, med Rødkridt sat Forbogstaverne af vedkommende Ejers Navn under Bunden af Fade og Tallerkener. Vinglas, der laantes, blev paa det tynde Sted lige over Foden omviklet med forskellige farvet Traad, naar der var laant flere Steder. I Køkkenet var en Kogekone, som kom i Hjemmene, naar der skulde være Fest. Hun var erfaren og kunde give gode Raad med Hensyn til Indkøbene, hvor meget der skulde købes af hver Slags til et bestemt Antal Gæster. Der var tillige to andre Koner i Køkkenet, der var jo en Masse Opvask. Musikken blev, foruden hvad der kom ind i Salttallerkener, betalt af Værtsfolkene.

Ovenfor har jeg nævnt, at det mest var Folk fra Søen, der holdt de store Bryllupper. Dragør var dengang, sidst i 1860erne og 70erne og lidt ind i 80erne, og tidligere vel ogsaa, en udpræget Sømandsby. Der var ikke mange Huse i Byen, hvor der ikke var en, mulig flere af Mændene paa Søen i alle Stillinger fra Dreng til Skibsfører. Af Lodser var der i 1870erne 60 Mand. Der var kun to Byer i Danmark, der havde mere Tonnage end Dragør.

Min Søster, Emma Greisen⁹⁵, har meddelt mig en Del af Bryllupsskikkene den Gang. Hun havde Bryllup den 27. Januar 1881, vistnok det sidste, hvor der blev serveret Risengrød og danset. Saa kom der andre Tider, Søfarten gik tilbage, Kirken i Dragør blev bygget og nye Tider fik indpas.

⁹⁵ *Emma Greisen*: Emma Peter Schmidts (1858-1945), gift med lods Hendrik Peter Greisen (1855-1929), bopæl Sønderstræde 14-16.

Navneregister

		Side
Berggreen, Jens Peder	1816-1898	57
Berggreen, Peter Larsen	1858-	billede 24
Borg, Carl Jacobsen	1849-1915	46
Borg, Niels Jansen	1825-1882	42, 43
Bothmann, Wilhelm	1815-1886	56, 62
Busk, Peder Pedersen	1826-1913	18
Buur, Willum Svendsen	1796-1866	38
Bøhm, Ane Emilie	1843-1913	39
Christensen "Rakkeby", Peder	1822-1900	20
Crilles Pietersens, Karen	1832-1910	billede 42
Egerod, Frits Ferdinand Petersen	1890-1929	35
Friis, Christen Palmsen	1818-1904	58
Esbensen, Markus	1850-1935	47
Gelsing, Christian Carl Hieronymus	1892-	58
Halberg, Frantz	1852-1925	26
Hans Olsen Wass', Trein	1829-1894	8
Hansen Taarnby, Harald Julius	1865-1933	56
Hein, Hansine Mathilde	1864-1949	8
Hein, Hans Carl	1861-1944	8
Holte, Niels Jansen	1822-1872	16
Jans, Crilles Carlsen	1815-1893	16
Jans, Dirk Carlsen, den yngre	1817-1884	16
Jans, Dirch Jansen	1845-1922	29
Jans, Jan Henrik	1859-1941	billede 24
Jeppesen, Hans Nielsen	1815-1883	16
Johansen, Viggo	1851-1935	50
"Jylle", Niels	1831-1907	62
Krabbe, Isbrandt Jensen	1849-	23
Larsen, Carl Peter	1861-1931	7, 8
Larsen, Jan Jansen	1838-1923	62
Larsen Laugøe, Hans	1821-1893	62
Leth, Carl Dirch	1881-1942	39
Malm, Peder Hansen	1820-1884	18
Malm, Peder Pedersen	1826-1913	18
Morten Pedersens, Karen	1810-1875	58
Mølsted, Christian Ferdinand Andreas	1862-1930	14
Mørch, Dirch Jansen	1841-1924	56
Mørch, Johan Christian	1864-1923	61
Niels Larsen Lunds, Anna	1820-1893	5
Olesen Larsen, Lars	1827-1905	40, 42, 43, billede 42
Ottosen, Jens Petersen	1847-1914	61
Peder Christensen Johannsens, Anna	1811-1881	40
Pedersen, Niels	1851-1931	58

Peter Schmidts, Emma	1858-1945	68
Petersen, Carl Georg Albert	1837-1915	5, 30
Petersen, Carl Wilhelm	1828-1884	62
Petersen, Edvard Jacob	1867-	56
Petersen, Wilhelmine Marie	1863-1942	5
Pouls, Jacob Peter	1852-1926	58
"Rakkeby", Peder Christensen	1822-1900	20
Schmidt, Adrian Peter	1862-1946	8
Schmidt, Alfred Lauritz	1861-1954	5, billede 2, 10, 24
Schmidt, Anders Peter	1862-1932	8
Schmidt, Isbrandt Pietersen	1829-1901	7
Schmidt, Jens Andersen	1836-1882	42
Schmidt, Niels Andersen	1831-1907	62
Schmidt, Peter Thorvald	1849-1898	23, 26
Schmidt, Pieter Pietersen	1823-1896	5, 16
Schrøder, Johan Christian	1833-1920	18
Stephensen, Hans Julius	1862-1923	7, 8, 9
Strømberg, Peter Hendriksen	1863-	billede 24
Strømberg, Thorvald Andreas	1861-1927	8, billede 24
Svane, Jan Hansen	1807-1877	8
Svane, John Oluf	1863-1944	billede 24
Svendsen Buur, Willum	1796-1866	38
Tydske, Peter Petersen	1861-	8
Taarnby, Harald Julius Hansen	1865-1933	56

